

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE
DIVADELNÍ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Praha, 2017

RNDr. Lenka Janyšová

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

DIVADELNÍ FAKULTA

Dramatická umění

Dramatická výchova – kombinované bakalářské studium

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

WERNISCHÁŽ

RNDr. Lenka Janyšová

Vedoucí práce: doc. Jaroslav Provazník

Oponent práce: doc. Mgr. Aleš Bergmann, Ph.D.

Datum obhajoby: 2017

Přidělovaný akademický titul: BcA.

Praha, 2017

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE
THEATRE FACULTY

Dramatic Arts
Drama in Education – Combined Bachelor Programme

BACHELOR THESIS

WERNISCHAZ

RNDr. Lenka Janyšová

Supervisor: doc. Jaroslav Provazník

Opponent: doc. Mgr. Aleš Bergmann, Ph.D.

Academic Degree: BA

Date of Apology: 2017

Prague 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

WERNISCHÁŽ

vypracovala samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Ústí nad Orlicí, 29. června 2017

.....

podpis

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy, tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Abstrakt

Bakalářská práce zachycuje průběh inscenačního procesu směřujícího ke vzniku divadelního představení Wernischáza. Popisuje téměř roční činnost skupiny studentů vyššího gymnázia, která pracovala na objevování poetiky textů Ivana Wernische.

Práce obsahuje informace o skupině, pasáže o Wernischově díle a experimentování s jeho texty, dále pak informace o realizaci a prezentaci divadelního projektu.

Klíčová slova:

Ivan Wernisch, experimentování, sbírka, divadelní prostředky.

Abstract

The bachelor thesis records a staging process heading towards creation of the theatre performance Wernischaz. It describes nearly yearlong activity of a student group studying at a high school level of a gymnasium that were striving to discover poetics of Ivan Wernisch's texts.

The thesis contents information about the group, passages on Wernisch's work and experimentations with his texts, followed by information about the realization and the presentation of the project.

Keywords:

Ivan Wernisch, experimentation, collection, theatrical means.

Poděkování:

Mé poděkování patří především vedoucímu práce, doc. Jaroslavu Provazníkovi, za jeho odborné a vlídné vedení, trpělivost a všestrannou podporu při psaní bakalářské práce.

Dále děkuji všem mým studentům a členům DS Veselé zrcadlo, kteří na inscenaci pracovali s velkým zájmem a chutí a ochotně se mnou konzultovali písemnou formu práce.

Obsah

1. Úvod	1
2. Informace o vzniku dramatické výchovy na gymnáziu	1
3. Informace o skupině	5
3. 1. Charakteristika skupiny	5
3. 2. Charakteristika členů skupiny	6
4. Pedagogické cíle a časový plán inscenačního procesu	10
5. O Ivanu Wernischovi	12
5. 1. Wernischova poezie	12
5. 2. Rysy tvorby Ivana Wernische	15
5. 3. Sbírky, z nichž jsme čerpali texty	16
6. Zkoumání textů Ivana Wernische	18
6. 1. První setkání s poetikou Ivana Wernische	18
6. 2. Další fáze práce se skupinou	19
6. 3. Ukázka struktury lekcí	20
7. Experimentování s texty I. Wernische	22
7. 1. Společné činnosti (před rozdělením na skupiny)	22
7. 2. Průběh divadelního experimentování	24
7. 2. 1. Skupina č. 1	24
7. 2. 2. Skupina č. 2	29
7. 2. 3. Skupina č. 3	31
7. 2. 4. Skupina č. 4	34
7. 2. 5. Skupina č. 5,	36
7. 2. 6. Skupina č. 6	40
8. Vznik Wernischáže	43
8. 1. Tvarování inscenace	44
8. 1. 1. První verze (leden 2016)	45
8. 1. 2. Druhá verze (únor 2016)	46
8. 1. 3. Třetí verze (březen 2016)	46
8. 1. 4. Čtvrtá verze (duben 2016)	47
8. 1. 5. Pátá verze (červen 2016)	48
8. 1. 6. Šestá verze (červenec 2016)	48
8. 1. 7. Sedmá verze (říjen 2016)	49

9. Závěr	50
Seznam literatury	52
Přílohy	54
Příloha 1 – Plakát představení	54
Příloha 2 – Program představení	55
Příloha 3 – Text závěru druhé verze	56
Příloha 4 – Fotografie z představení	57
Příloha 5 – Nahlížení 2016 – Bechyně	59
Příloha 6 – Napsali o nás	60
Příloha 7 – DVD s multimediálními soubory	
Fotografie	
Foto 1 – fotografie z 1. verze	
Foto 2 – fotografie ze 7. verze	
Videozáznamy	
Video 1 – soubor verze_1_leden_2016.m2ts	
Video 3 – soubor verze_3_brezen_2016.mts	
Video 5 – souborverze_5_mlada_scena_2016.avi	
Video 6 – soubor verze_6_cervenec_2016.mod	
Video 7 – soubor verze_7_bechyne_2016.avi	

1. Úvod

Ve své práci se pokusím zachytit, co následovalo od okamžiku, kdy jsem se rozhodla pro inscenační práci se skupinou studentů vyššího gymnázia, kteří navštěvovali hodiny dramatické výchovy (dále jen DV) na Gymnáziu v Ústí nad Orlicí. Obsahem činnosti se stal proces, který jsem si pojmenovala „Jak lze dojít od přečtení básně k její divadelní podobě a objevení autora“. Na začátku cesty bylo několik sbírek k recitaci - pro nás od ne příliš známého autora. Poznáním docházíme k tomu, že jeho tvorba je mnohvrstevnatá, velmi chytrá, nápaditá a hlavně inspirativní. To nás vede k hlubšímu poznání autorova života i díla. Skrze jeho texty se chceme divadelně vyjádřit. Na konci naší cesty vnímáme rozsáhlé dílo českého velikána, který má osobitou poetiku a burcuje k přemýšlení o světě, ve kterém žijeme. Objevujeme Ivana Wernische!

Tato práce pro mne představovala novou zkušenost z hlediska divadelního i pedagogického. Nikdy jsem se předtím nesetkala s tvorbou inscenace, která nemá pevný scénář. Nejistotu a obavy, zda dokážu skupinu dovést k divadelnímu představení, jsem překonala díky nadšení dobře fungující skupiny. Nová pedagogická zkušenost nastala ve chvíli, kdy jsem řešila značné problémy s uváděním už hotové inscenace a potřebovala jsem přítomnost všech členů skupiny.

Díky této bakalářské práci jsem se snažila celý inscenační proces více než kdy jindy velmi pečlivě mapovat, pozorně naslouchat skupině a své myšlenky lépe systematizovat. Více jsem se soustředila na metodiku, což považuji za velmi cennou zkušenost pro svoji další práci.

2. Informace o vzniku dramatické výchovy na gymnáziu

Učím na gymnáziu, kde se snažím předávat zkušenosti a dovednosti především v matematice a chemii. Studenty ale vnímám jako celek, baví mě sledovat rozvoj celé jejich osobnosti a to byl asi můj hlavní vnitřní impuls k tomu, že jsem více než před dvaceti lety přišla s myšlenkou studentského divadla ve škole. Neměla jsem žádné zkušenosti a znalosti z divadelního světa, jen energii a chuť tvořit.

Zrod divadelní tradice na gymnáziu začal při tvorbě programu ke Dni studentstva. Oslovila jsem studenty třetích ročníků (17 – 18 let), zda si nechtějí zkusit zahrát divadlo podle předem daného textu P. Dostála Výtečníci. Souhlasili a tím nastartovali mě a celou gymnaziální divadelní éru.

Bez jakýchkoli divadelních znalostí jsem 5 let pravidelně od září do listopadu se zájemci ze třetích ročníků připravovala divadlo. Zapojovali se ti, kteří chtěli vystoupit a ochutnat tak něco málo z divadelního světa. Vždy jsme měli předem daný text – buď hotový scénář, nebo jsem ho vytvořila na základě filmové či literární předlohy (např. P. Kohout - Cesta kolem světa za 80 dní, V. Blažek - Starci na chmelu, P. Dostál – Výtečníci, Bramborový den aj.). Počet zúčastněných byl neuvěřitelný – mezi 25 – 35 studenty. Naše setkání probíhala ve třídě a až po nazkoušení celé hry jsme šli do divadla. Časový rozsah zkoušek se pohyboval mezi 120 – 150 hodinami po vyučování, často i o sobotách a nedělích. Nedělali jsme žádná průpravná cvičení, jako „učitel“ jsem studenty vedla velmi intuitivně. Jediným plánem bylo zorganizovat celou skupinu tak, aby její projev byl přirozený a co nejvíce uvěřitelný. Nazkoušenou hru jsme pak několikrát zahráli pro naši školu, místní základní a střední školy a pro veřejnost. Také jsme navštívili studentské přehlídky a tam studenti poznali, že hra pro „své známé“, či pro přehlídkové obecenstvo a porotu se liší.

Cílem celého našeho dramatického snažení byla kultivovaná zábava a vytvoření inscenace. Po všech reprízách se skupina přestala scházet a v dalším roce přišla skupina nová.

Občas jsme vystupovali i v dopoledních hodinách. Nastala situace, že v době výuky chybělo mnoho studentů z jedné třídy a pětileté nadšení a podpora školy Dnů studentstva vyprchala, ale já chtěla tvořit dál. Bylo mi umožněno založit ve škole divadelní kroužek pro různé věkové kategorie od sekundy až po oktávu (11 – 19 let).

Přes 25 studentů ve skupině se scházelo pravidelně každý týden na 2 hodiny po vyučování. Oproti minulému modelu v ní byli jen zájemci o divadelní umění, kteří byli ochotni se dál rozvíjet. Nešlo jim jen o vytvoření inscenace. Začala jsem se vzdělávat v různých divadelních kurzech a to se projevilo i na vedení hodin kroužku. Zařazovala jsem i prvky dramatické výchovy – každé setkání jsem si připravovala a měla vytvořený velmi jednoduchý celoroční plán.

Studenti byli velmi aktivní, tvořiví. V lednu jsme začali zkoušet vybranou a upravenou inscenaci a závěrem roku zahráli pro školy a veřejnost. Hraní na veřejnosti bylo velmi silným motivem pro práci v kroužku. Všechny naše inscenace byly vytvořeny na základě vybraného divadelního scénáře a mnou upravené pro potřeby hrající skupiny. Tak jsme se potkali s Dykem a jeho Krysařem, Shakespearem a Romeem a Julií, Prevértem a jeho absurdními hříčkami a mnoha dalšími. Začali jsme jezdit i na přehlídky a viděli, co dělají ostatní.

Také jsme hledali název pro naši divadelní partu. Z pěti variant jsme vybrali tu, která je inspirována místem, kde zkoušíme – gymnastický zrcadlový sálek. Od roku 2004 vystupujeme pod názvem Veselé zrcadlo.

Studentů přibývalo a začala jsem mít pocit, že bych je měla rozdělit na mladší a starší. To se stalo a dalších 10 let jsem pracovala se dvěma skupinami, zvláště se studenty z nižšího a vyššího gymnázia. Mladší skupina mívala lekci 60 minut a starší 90 minut a více dle potřeby. Činnost kroužku byla čistě zájmová a byla postavena na dobrovolně-povinné docházce. Přihlásit se mohl kdokoli, nedělala jsem nikdy výběr. Většina studentů vytrvala a chtěla na sobě pracovat. Mnozí navštěvovali kroužek od sekundy až do maturity. Stále jsem se vzdělávala a s tím se měnilo i moje vedení hodin.

Práce se studenty se značně proměnila. To, že ve skupinách byly děti věkově si blízké, jsem vnímala jako velkou výhodu. Byly si názorově blíží, i když individuality se také objevily. A snížení počtu dětí do 15 znamenalo jednodušší komunikaci než s 25člennou skupinou. Asi polovinu roku jsme se věnovali hlavně dramatickým cvičením. Rozvíjeli pohyb, rytmus, hlas, učili se toleranci, říkat nahlas svoje názory. Poznávali jsme svoje tělo, hodnotili chování a předvádění sebe i ostatních, učili se sobě navzájem naslouchat. Postupně jsme zařadili hru v roli, hru na někoho a pracovali na krátkých scénkách s různými náměty od pohádek až k vážným společenským tématům.

Obě skupiny si po určité době (prosinec, leden) vybraly text, který jsme se snažili upravit a převést na jeviště. Ne vždy se skupina sjednotí natolik, že vznikne inscenace. Pokud k tomu došlo, skupinu to velmi motivovalo a pracovalo se s ní i v dalším roce velmi dobře. Také se stalo, že jsme neskončili školní rok hotovou hrou, protože jsme dlouho hledali jak a kudy k inscenování a skupina se pak částečně rozpadla. Studenti potřebovali uzavřít rok vystoupením před divákem.

A to bylo i důležitým momentem našeho kroužku. Oproti předchozímu období, kde nebyli studenti rozdělení podle věku, zde byla mnohem zajímavější a důležitější cesta hledání a nacházení. Často vycházela z dramatických her a cvičení. Mnohem více než dříve byli studenti aktivováni, přinášeli nápady a tvořili. Dokonce jsme si troufli i na rozpracování hříčky na základě jimi zvoleného tématu (rodina, škola, kroužek) a přes asociační kruhy tvořili vlastní scénář. Bohužel jsme nedošli až k cíli a vytvoření divadelního tvaru.

Všechny inscenace opět vznikly buď už z vytvořeného a upraveného scénáře pro naši skupinu (např. M. Slavík - Brémští muzikanti, Paleček, Indické pohádky, Emil a jeho detektivové, A. Palarčíková - Princeznička na bále u nižšího gymnázia), nebo jsem se pokusila vytvořit scénář na základě literární předlohy či tématu v konkrétním textu, který nás oslovil (např. Šťastný princ a u starších Rebelové, Jak jsem vyhrál válku, Šakalí léta aj.). Také jsme absolvovali přehlídky a někdy i úspěšně došli až do národního kola.

V posledních pěti letech se moje divadelní snažení ve škole převedlo do nepovinného předmětu Dramatická výchova. A přišlo mnoho otázek. Co bych měla dělat jinak? Jaké budou naše cíle? Budeme hrát ještě divadlo? Jak budu hodnotit výsledky práce dětí a studentů? Měla bych se víc vzdělávat? A další a další.

Obsah a metody mé práce vycházejí dnes z principů dramatické výchovy, jako je výchova zkušeností, prožíváním, hra a tvořivost. Vše probíhá v dobré vzájemné komunikaci, v kooperaci, toleranci a s empatií. Snažíme se o herectví, které je výsledkem představy, od představy se dostat k výrazu. Princip hry v roli, zkoumání a experimentu a často používané improvizace se staly naprostou součástí našich hodin. Zařazuji také strukturované drama, věnujeme se mnohem více literatuře, rozborům textů a nově pracujeme také s poezií a její interpretací. Jezdíme na různé semináře, workshopy.

Studenti od primy do maturitního ročníku mohou projít až třemi skupinami dramatické výchovy. Na nižším stupni gymnázia má výuka 60 min., na vyšším 90 min. Scházíme se každý týden. Mladší gymnazisty občas dělím na primu - sekundu a zvláště tercii - kvartu z důvodů velkých rozdílů ve vnímání a schopnosti komunikovat a někdy i kvůli počtu dětí. Na vyšším gymnáziu tvoří skupinu kolem 15 členů.

Mám stále stejný dlouhodobý cíl – pomoci k výchově a „dotvoření“ osobnosti studenta, který se umí kultivovaně a přirozeně projevovat na veřejnosti, je zbaven trémy a strachu z vystupování, je tvořivý. Není mu cizí pocit zodpovědnosti za sebe a skupinu, je tolerantní a dokáže spolupracovat. Asi nejvíc mi v tom pomáhá, když se podaří najít vhodný námět a směřovat k jevištnímu (divadelnímu nebo přednesovému) tvaru. Každé vystoupení skupinu stmeluje, pomáhá formovat jednotlivce osobnostně i divadelně, motivuje a dává smysl naší činnosti. A také dodává odvalu, energii a chuť hledat další cesty, další náměty.

Poslední tři roky se kromě přípravy inscenace z daného či vlastního scénáře věnujeme také básním a próze vhodné k recitaci. Studenti si občas přinesou texty, které je zajímají, nebo někdy přinesu básnické sbírky a texty já. A to se stalo na začátku naší cesty při objevování Ivana Wernische.

3. Informace o skupině

3. 1. Charakteristika skupiny

Skupina, která se podílela na vzniku inscenace, byla složena ze studentů vyššího gymnázia a VŠ studentů, kteří navštěvovali hodiny DV po celou dobu svého vysokoškolského studia. Začínalo nás 13 (6 chlapců a 7 dívek) ve věku 16 – 23 let. Všichni se znali ze školy nebo z předchozí inscenace *Láska jest chemie*. Většina navštěvovala dramatický obor několik let. Podílela se na vytvoření několika divadelních inscenací s *Veselým zrcadlem* a účastnila se mnoha vystoupení, krajských i celostátních přehlídek i různých divadelních seminářů nad rámec našich setkávání ve škole. Pouze jeden student brzy ukončil naši spolupráci.

Do této hlavní skupiny ještě vstoupili někteří další studenti jako výpomoc při představeních. Byli to mladší studenti nebo bývalí členové *Veselého zrcadla*. Na vytvoření inscenace se sice nepodíleli, ale dokázali jsme najít společnou cestu ke zkoušení a hledání jejich role. Bez jejich pomoci bychom některá důležitá představení jako na DVD v Praze nebo na Jiráskově Hronovu neabsolvovali.

Mezi studenty byly velmi přátelské a kamarádské vztahy, a tak bylo velmi jednoduché se naladit na společnou činnost. V průběhu inscenačního procesu nedocházelo k žádným hádkám, soupeření. Skupina byla vzájemně vnímavá, vstřícná.

Myslím si, že celkové skvělé náladě a tvůrčímu duchu hodně pomohlo zastoupení starších chlapců, kteří se stali vůdčími osobnostmi a udržovali skupinu v poctivé pracovní atmosféře. Byli vždy dobře naladěni a věděli, že chtějí dospět až k vytvoření inscenace. Protože už měli za sebou několik divadelních zkušeností, věděli, že nápady nepřicházejí hned, že zkoušení a vymýšlení nového tvaru bude časově náročné a odebere často energii jim i mně. Svým přístupem dokázali strhnout i ostatní, kteří by třeba nebyli tolik aktivní. Vlastně nenásilně předávali svoje zkušenosti ostatním a ukazovali možnou tvůrčí cestu.

Vznik inscenace probíhal v nadšení a tvořivosti. Problém nastal až s uváděním hotového tvaru. Od prvního uvedení docházelo pravidelně ke změnám v obsazování rolí z důvodů nemoci, pobytu v zahraničí, změn rodinných poměrů studenta. Skupina byla velmi adaptabilní a s radostí přivítala každého, kdo byl ochoten s ní zkusit a tím umožnit hrát i na prestižních festivalech. Nové hledání divadelního tvaru bylo často únavné a vyčerpávající, ale především skupina maturantů se nevzdala a s jejich vytrvalostí a houževnatostí jsme vždy dokončili další verzi představení. I bývalí maturanti byli v těchto chvílích velkou morální oporou.

3. 2. Charakteristika členů skupiny

Nikola (18 let) je milá, přátelská, takové „sluníčko skupiny“, velmi oblíbená, někdy trochu naivní, ale ctižádostivá. Je na ni spolehnutí a byla mi vždy oporou při plánování zkoušek – velmi rychle tvořila tabulky, aby zjistila, kdo kdy může, sepsala seznam všech potřeb a rekvizit a ochotně pomáhala s jejich nákupem. DV navštěvuje sedmým rokem, hrála v několika inscenacích Veselého zrcadla. Účastnila se i divadelních a recitačních přehlídek. Podílí se na organizaci Mladé scény. Je pohybově nadaná, navštěvuje ZUŠ obor taneční, zajímá se o jazyky, ráda cestuje. Také je dost podnikavá, komunikativní a je spokojená ve společnosti lidí. DV jí pomohla především při práci s hlasem, při ztrátě trémy a nalezení sebejistoty při vystupování.

Eva (18 let) působí velmi nenápadně, ale patří mezi tahouny naší skupiny. DV navštěvuje od primy a osmým rokem hraje ve všech inscenacích Veselého zrcadla. Je velmi vstřícná, ochotná a obětavá. I když bydlí mimo Ústí, nebyl pro ni problém být na každé zkoušce.

Na jevišti upřednostňuje verbální složku, dobře zpívá, cítí rytmus. Baví ji jazyky a orientuje se na humanitní obory. Je velmi pokorná ke všemu, co jí život nabízí. Účastnila se různých divadelních a recitačních přehlídek, seminářů na Mladé scéně. DV ji posunula ve schopnosti vyjadřovat se, má přirozený projev, zbavila se trémy.

Táňa (18 let) je nenápadná, tichá dívka, která začala navštěvovat DV před dvěma lety. Pochází z Ukrajiny, většinu života žije v Čechách. Měla velkou chuť se přidat k partě dlouholetých divadelníků ze třídy. Do skupiny zapadla snadno a daří se jí překonávat lehkou trému, kterou na začátku trpěla. Je milá, skromná a pilná. Patří mezi racionálně uvažující typy, baví ji přírodovědné předměty. Neměla mnoho zkušeností s vystupováním, hrála s námi pouze jednou. V průběhu práce na inscenaci vážně onemocněla, proto se její role zrušila. Po třech měsících se vrátila a nazkoušela roli dívky, která skupinu opustila. A dohrála pak všechny další reprízy. DV jí pomáhá získat jistotu při komunikaci na veřejnosti, více si věřit.

Martina (17 let) je poměrně uzavřená dívka, která ve svém životě trpí trémou. Hraním a vystupováním se snažila překonávat vnitřní nerovnováhu. Je milá, snaživá, ale není průbojná. DV navštěvovala dva roky, vždy se nechala vést skupinou, hledala v ní oporu. Do školy dojíždí, proto měla i složitější docházení na zkoušky. Je chytrá, pečlivá, záleží jí na výsledcích ve škole. Ze skupiny odešla po několika vystoupeních, aby měla více času na učení.

Pája (17 let) do DV chodí třetím rokem, daří se jí zbavovat trémy, kultivovat verbální projev, který je výrazný. Velmi dobře cítí rytmus, má příjemně položený hlas, dobře zpívá. Má dva psy, o které se pečlivě stará, což je časově náročné. Z důvodů ne ideálních poměrů v rodině, začala chodit na různé brigády, divadelní nadšení pro skupinovou práci není už tak velké a zkoušky někdy odsouvá na druhou kolej. Je tvořivá, má cit pro vnímání divadla. Zajímá mě vždy její názor, byla něco jako „druhé oko“ při inscenování. Dnes má vyhraněný názor, který umí prezentovat, jde si za svým cílem. Hrála v několika inscenacích, recitovala, pomáhala s Mladou scénou, účastnila se i divadelních workshopů. Skupinu opustila z důvodu brigády v zahraničí, pak se ale na chvíli ještě vrátila.

Terka (16 let) je milá, silně věřící a talentovaná dívka, která o svých rolích přemýšlí, je tvořivá, má příjemně posazený hlas, dobrou artikulaci. DV navštěvuje pátým rokem. Hrála v několika inscenacích, zajímá se o recitaci.

Má hodně aktivit se Skautem, působí i v dalším divadelním souboru. Občas trpívá strachy, že nezvládne svoji roli. Na jevišti ale působí přirozeně a ví, o čem hraje.

Do školy dojíždí, občas má problémy se zkouškami z různých důvodů a není příliš ochotna se skupině podřídit. Skupinu na čas opustila z důvodu křesťanských setkání, která upřednostňuje.

Téz (16 let) navštěvovala DV necelé tři roky. Nejdříve veselá a usměvavá, někdy zbrklá a tvořivá. Učila se argumentovat, nebát se srozumitelně projevit. Poté, co se jí rozešli rodiče, začala být nespolehlivá, často nepřišla ani na zkoušku. Se skupinou se nestačila příliš sžít, protože často chyběla. Je chytrá, snaživá, hrát chtěla. Kolektivní hry, spolupráce jí pomáhají a dodávají odvalu k vyjádření názoru. Skupinu opustila z důvodů komplikací s dojížděním za otcem, kam se přestěhovala.

Petr (18 let) od primy patří k velké opoře každé nové divadelní skupiny. Je vtipný, pracovitý, velmi kreativní. Má přirozený, hlasitý projev, výborně artikuluje. Dokáže improvizovat. Při zkouškách mi byl velkou oporou, nevzdává se, když se nedaří, a naopak zkouší tak dlouho, než se dojde ke smysluplnému tvaru. Také dobře zpívá, maluje, píše básně a různé texty. Je všestranně nadaný, ovládá jazyky, humanitní i přírodovědné předměty. Hrál ve všech představeních, která soubor uváděl za posledních osm let a většinou i větší role. Má dobré rodinné zázemí, které jeho aktivity podporuje, a tak nikdy nenastal problém se zkoušením o víkendech. I když bydlí mimo Ústí, rodiče ho ochotně přivezli. Je velmi samostatný, dokáže kultivovaně vystupovat, obhajovat názory a přesvědčit svým projevem i ostatní. Účastnil se recitačních soutěží, autorských soutěží především se svými básněmi, např. Studentská Thálie, řečnické soutěže Démosthenes, mnoha divadelních přehlídek, pomáhal organizovat Mladou scénu a navštívil několik divadelních workshopů. Všechny nabídky bere jako dobrou příležitost poznat nové, vybrat si to dobré pro sebe a využít v dalších činnostech. DV mu dala i díky jeho schopnostem velký rozhled a příležitost poznat nejen divadelní umění, ale propojit různé složky umění s životem a reálným světem.

Jirka (18 let) chodí do DV od primy, osmým rokem se formuje jeho vztah k divadlu natolik, že by se chtěl pokusit o profesionální hereckou dráhu. Má nadhled, zdravé sebevědomí, kreativitu, neúspěch ho posiluje. Dokáže velmi dobře improvizovat, cítí rytmus. Hraje na kytaru, výborně zpívá, je pohybově nadaný.

O roli přemýšlí, dokáže variovat. Jeho mluva je hlasitá, srozumitelná, pečlivě artikuluje, občas má problém s vyslovováním hlásky r. Umí dobře pracovat s výrazem a pauzou. Má velmi přirozený projev. Je vtipný, pracovitý, dokáže formulovat názory. Patří také k oporám při vzniku divadelních inscenací, ve skupině je oblíbený. Pracoval i s mladšími divadelníky, kde mi značně pomohl s disciplínou teenagerů při zkouškách. V posledních letech i recitoval, účastnil se různých divadelních seminářů, organizace Mladé scény, divadelních přehlídek. Hrál v mnoha inscenacích Veselého zrcadla.

Kuba (16 let) je milý, vstřícný chlapec, ve skupině oblíbený, který chodí do DV druhým rokem. Je velmi samostatný a podnikavý a lze se na něho spolehnout. Baví ho jazyky, cestování. Má přirozené vystupování, dobře položený hlas. Pokouší se zbavovat trémy při vystupování, zlepšit výraz v roli, lépe artikulovat. Dokáže vyjadřovat bez ostychu svoje názory. Bývá často nemocný nebo se musí starat o nemocného bratra. Začal také recitovat. Začíná jezdit i na recitační a divadelní workshopy.

Matouš (16 let) působí jako ostýchavý, introvertní a velmi nenápadný chlapec, který žije ve svém světě samoty. Maluje velmi morbidní, ale řemeslně dokonalé obrázky, píše apokalyptické básně, točí sci-fi filmy a chodí v černém oblečení. Je výtvarně nadaný, humanitní typ a baví ho také biologie. Dramatický obor navštěvuje druhým rokem, je velmi citlivý a nápaditý. Projevuje se minimálně, ale vždy překvapí svým nadhledem a odlišně podaným názorem. Daří se mu zlepšovat mluvní projev, který je někdy tichý a méně srozumitelný. Začal také recitovat, to mu pomáhá zbavovat se trémy a nervozity, kterou trpí. Je pracovitý, skupině pomáhá s návrhy plakátů a je velmi obětavý. Výrazně se zlepšila jeho komunikace s okolím jako odstraňování komunikačních bariér, schopnost vyjadřovat se.

David (16 let) začal navštěvovat DV díky kamarádství s Matoušem. Má velmi zvučný, příjemný hlas. Výborně fotí a je počítačově zdatný. Bohužel skupinu opustil po měsíci, proto se inscenačního procesu zúčastnil jen na počátku.

Honza (23 let) začal docházet do DV před dvanácti lety, tehdy jako zakřiknutý, bojácný, skoro nemluvný chlapec, dnes má sebevědomý hlasový projev, dobrou artikulaci, nebojí se vystupovat před lidmi ani v cizím jazyce, je schopen se vyjadřovat a obhajovat své názory, našel větší sebevědomí a sebejistotu.

Hrál v mnoha inscenacích Veselého zrcadla, účastnil se přehlídek, pomáhal organizovat Mladé scény. Je velkou oporou skupiny, neboť svým přístupem ukazuje dobré návyky pro týmovou práci – je dochvilný, pracovitý, vstřícný a nabízí pomoc. V posledních letech tvořil všechny plakáty a programy našich inscenací. Studuje VŠ v Ostravě – ekonomický směr, chodí pravidelně na hodiny DV, nikdy nemá problém si zařídit volno na zkoušení nebo přijet odehrát inscenaci.

Michal (19 let) navštěvoval DV pět let. Je vtipný, kreativní, pracovitý. Ve skupině byl velmi oblíben. Je na něho spolehnutí. Hrál v několika inscenacích Veselého zrcadla, účastnil se organizace Mladé scény a navštěvoval i jiné divadelní workshopy. Začal s námi rozebírat i Wernischovy sbírky, z nedostatku času (kvůli studiu) přestal docházet. Po prvních vystoupeních jsme hledali mužskou postavu nově vzniklé role, a tak se vrátil a stal se až do konce významnou oporou naší skupiny. Aktivně se zapojil do všech inscenačních změn a podpořil skupinu v dalších představeních. Dojíždí z Brna, kde studuje právnickou fakultu. DV mu pomohla v rozvoji komunikačních dovedností, v porozumění názorům ostatních, aktivně přemýšlet a vhodně argumentovat.

Kromě výše uvedených stálých členů skupiny s námi vystupovali ještě Dáša, Natka, Via, Dominik. Vypomáhali, když stálí členové nemohli hrát. Všichni byli nebo jsou studenty gymnázia a navštěvovali nebo začínají navštěvovat dramatický obor.

4. Pedagogické cíle a časový plán inscenačního procesu

Pro práci na inscenaci jsem si zvolila cíle, které jsou přiměřené zkušenostem a schopnostem skupiny studentů. Snažila jsem se reagovat na pocity a potřeby mladých lidí v průběhu celého procesu a reflektovat, zda jsem zvolila cíle i metody své práce korektně. Zaměřila jsem se především na:

Osobnostně-sociální cíle

- přijmout osobní zodpovědnost za skupinovou práci, za svá rozhodnutí
- získat vysokou úroveň tolerance, umět naslouchat druhým
- bezpečná a přátelská spolupráce ve skupině
- přicházet s nápady a vyjadřovat je bez obav před ostatními

- vybrat a rozpracovávat nejvhodnější názory pro inscenaci a rozvíjet tak jejich kreativitu, schopnost spolupráce a tvorby konsenzu
- v reflexích rozvíjet kritické myšlení
- získávat zkušenosti s veřejnou prezentací své práce
- uvědomit si, kolik úsilí a času obnáší tvorba divadelní inscenace

Dramatické cíle

- při práci s literární předlohou zakusit roli dramaturga – vybrat a upravit text
- v improvizacích hledat a rozvíjet pohybové dovednosti, vnímání prostoru, mluvní projev
- hledat divadelní prostředky pro převedení textů do divadelního tvaru
- pochopit a uplatnit stylizaci projevu postav
- vstupování do rolí a další získávání hereckých zkušeností
- rozvoj výraznosti mluveného projevu
- prezentace svých návrhů před ostatními a pozorné sledování prezentací ostatních
- využívání divadelních prostředků – světla, hudby při tvorbě inscenace
- rozvoj rytmického cítění

Literárněvýchovné cíle

- poznávat, interpretovat a analyzovat lyrický text
- hledat a pojmenovávat témata jednotlivých textů a umět vyvodit obecné závěry
- poznávat umělecké prostředky a zákonitosti výstavby literárního textu
- rozvíjet interpretační uvažování o textu
- uvědomit si, v čem na mě text zapůsobil

Časový rozvrh práce

Na inscenaci jsme pracovali v průběhu školního roku 2015/2016. Pravidelně jsme se scházeli každý pátek v zrcadlovém sálku na dvě vyučovací hodiny (90 min.).

V průběhu školního roku jsme prošli přibližně čtyřmi stadii práce na inscenaci. V první fázi, která trvala přibližně do přelomu září a října, jsme se věnovali výběru a mapování Wernischových textů.

Období experimentace s texty probíhalo od října do začátku prosince a znamenalo druhou fázi prací. V té jsme se zabývali improvizacemi, zkoumáním vybraných konkrétních básní a povídek Ivana Wernische a jejich úpravou a interpretací. Třetí fáze začala ve chvíli, kdy jsme věděli, že jednotlivé texty chceme propojit a vytvořit inscenaci. Trvala necelé dva měsíce do konce ledna a znamenala hledání možností divadelního ztvárnění a přenosu na jeviště. V této fázi také vznikala už definitivní podoba scény, rekvizit, kostýmů, vybírala se hudba atd. Poslední fáze, uvedení vytvořené inscenace (všech verzí) před diváky, probíhala od konce března až do listopadu 2016. V tomto období jsme inscenaci několikrát upravovali a uváděli na různých místech naší republiky.

5. O Ivanu Wernischovi

„Zpočátku píše každý jinak. Zpočátku to nikdo neumí jinak než jinak. Zpočátku nikdo neumí psát jinak než tak, jak to neumí, a pak, pak už to dělají všichni stejně. Na tohle ovšem nikdo nepřijde včas.“
(*Zlatomodrý konec staříckého léta, str. 68*)

Ivan Johann Wernisch se narodil 18. června 1942 v Praze, kde dosud také žije. Je významným českým básníkem, prozaikem, novinářem, editorem a překladatelem.

Básník za dobu již více než šedesáti let literární tvorby napsal na tisíce textů. Většina z nich vyšla v několika desítkách publikací, básnických sbírek, sebraných spisů či autorských výborů. Uchopit jeho tvorbu není snadné, jakkoli je hledání možných cest k ní uspokojující a vlastně dobrodružné. Z autorova velmi rozsáhlého díla se zmíním pouze o sbírkách, se kterými jsme pracovali.

5. 1. Wernischova poezie

Ivan Wernisch píše bezmála šedesát let. Jeho tvorba prodělala velký vývoj a je závislá na období, ve kterém je psána. Není mou snahou rozebírat jeho poezii podrobně. Spíš se zaměřím na obecné rysy a více se dotknu tří konkrétních sbírek, se kterými jsme pracovali.

Z literárních druhů je pro jeho prvotiny typická zejména lyrika, v pozdějších sbírkách převládá epika, a to tzv. epika malá. V období samizdatu je doplňuje ještě drama.

Autor využívá mnoha literárních žánrů, jako je píseň, povídka, báje, mýtus, anekdota, příběh (historka), pohádka, fraška apod., přičemž některé žánry paroduje.

V počátcích tvorby se v lyrických básních projevovala naivní a klukovská hravost autora. Verše jsou nerýmované.

Postupně autor vystupuje jako satirik, cynik a mystifikátor. Hravost zůstává, má ale jinou podobu. Píše písně, inspiruje se lidovými tradičními formami ruskými, německými nebo také africkými.

Další období je ve znamení zkoumání různých tvůrčích postupů a jejich změn. Komponuje sbírky z různých literárních žánrů a druhů, básní i próz, případně prozaizovaných básní a próz ve verších. Střídají se zde anekdotické, satirické či groteskní texty s vážnými, intimními a civilními.

Od začátku 90. let je patrné směřování k prozaizaci verše (např. *Doupě latinářů*) nebo užívání pouze veršovaných útvarů (např. *Hlava na stole*), případně i prozaických, kterých je však již méně. Wernisch rád variuje žánry, pozměňuje je, objevuje jejich možnosti. Vznikají sbírky, kde najdeme intimní lyrickou poezii, pohádku, horor. (Záhora 2013, s. 56)

Výběr žánru či verše a rýmového schématu nerozhoduje pro zařazení textu do dané sbírky. *Sám Wernisch na otázku „Jak vzniká sbírka?“ odpovídá: „To je snadné; složím ji z textů, které jsem nezhodil. Její kompozice je vedlejší – samozřejmě se snažím řadit texty tak, aby spolu nějak souzněly, ale moc si s tím hlavu nelámu, však ony se nepoperou. Nepíšu sbírky básní, jen básně. (Šrajbová 2001, s. 25).*

Autor se v textech volně pohybuje mezi veršem a prózou, různými žánry a stopami. Pravidla pro psaní a interpunkci nerespektuje. Tato pohyblivost, žánrová nestálost a nejednotnost textů se v pozdějších sbírkách dále umocňuje tím, že autor proměňuje také rýmové schéma, uvádí či neuvádí názvy a vedle již zmiňovaného širokého žánrového rozpětí se lze setkat také s jejich parodováním či transformací v nově pojaté podoby např. bajek či písní. (Záhora 2013, s. 48)

Jazyk Wernischových textů je rovněž proměnlivý. Využívá spisovnou češtinu, zároveň však s tendencí k hovorovým tvarům či přejatým slovům z cizích jazyků a pojmům ze slangu nebo nářečí. Obvyklá jsou také expresiva a vulgarismy. Autorův jazyk je většinou bez metafor, naopak poměrně častá je personifikace a přirovnání. Charakteristickým rysem je opakování nebo upravování, obměňování či parafrázování již řečeného. A někde to vůbec neplatí. (Záhora 2013, s. 59-60)

Kým tedy Wernisch je, jakým přívlastkem bychom jej jako básníka mohli označit? Pokud bychom brali v potaz pouze jeho tvorbu na začátku 60. let, pak bychom řekli, že je subjektivním lyrikem. Poté se však Wernisch od tohoto typu projevu distancoval a pouze v některých textech se k němu vracel jakoby jen ze sentimentu a možná i pocitu nutnosti. Ve většině případů se však obrátil k epice a dramatu, více než své nitro zkoumal psyché rozličných postav (místy doslova loutek), které mu posloužily pro tvorbu neskutečných a bizarních příběhů, žertů, ale i morálních poučení, bajek, pohádek či filozofických gnóm. Wernischovi náleží mnoho přívlastků, ve své proměnlivosti a nestálosti je neuchopitelný – charakterizuje jej právě tento proces transformace, záměrné mystifikace a hry – jak se čtenářem, tak s texty, ale i se sebou coby autorem samotným, parafrázujícím vlastní básně.

(Záhora 2013, s. 56)

Michaela Šrajbová napsala: „Veškeré způsoby Wernischova zacházení s textem vedou k tomu, že se situace v jeho tvorbě stává složitou až nepřehlednou, místy obojakou, podléhající různé interpretaci či se interpretaci vzpírající. Selhávají tu klasická kritéria posuzování textů i celých básnických sbírek. Mizí hranice mezi tím, co je jedna sbírka a co druhá, co je oddíl a co sbírka, co je báseň nová a co stará, kde končí jedna báseň a kde začíná druhá, co je skutečná báseň a co rub básně nenapsané, co je text, co je jeho sebedparodie a co jeho komentář, a to s tím, že nikdy nevíme, kdy se autor rozhodne předepsaná pravidla třeba i dodržovat. Ztrácíme tu také orientaci v tom, čemu přisuzovat nějaký význam a čemu nikoli.“

(Šrajbová 2001, str. 29).

A právě mnohoznačnost a košatost Wernischova rozvinutého básnického světa nás přitahovala. A taky to, o čem chce mluvit, je ukryto v několika patrech a záleží na každém z nás, kam se až dostaneme. Navíc je jeho poezie natolik obrazná, že si nás získala, a proto jsme ji zkusili převést do divadelní podoby.

5. 2. Rysy tvorby Ivana Wernische

Uvádím ty rysy Wernischovy tvorby, které nás inspirovaly:

Mystifikace – Ivan Wernisch rád mystifikuje. Je to jeho typický básnický postup, kterým se snaží vyvolat se čtenářem jistou hru. Chce zatajovat skutečnost, chce nás klamat. Sám jako autor ustupuje do pozadí a snaží se nás zmást tím, že nechává promlouvat lyrický subjekt a nabídnout nám jinou a další skutečnost. Která je ale ta pravá? To už nechává na nás, čtenářích či příjemcích. V tom je velmi vzrušující, inspirující, a zároveň ale matoucí.

Absurdnost – Lákala nás absurdnost v jeho díle. Častá nesmyslnost v textu, příběhu, postavě vybízí ke hledání, co se skrývá pod jejich povrchem a kam míří. Jeho texty nejsou prvoplánové a odkazují k hlubšímu zamyšlení nad člověkem a jeho životem ve společnosti. Cítili jsme z jeho textů nespokojenost s mezilidskými vztahy, pocit prázdnoty ve vnímání přítomnosti.

Snovost – Wernischova tvorba je spojena se snem a sněním. Právě sen umožňuje autorovi prožít to, co v reálném světě zůstává zapovězeno. Dimenze snu a fantazie není limitována žádnými mantinely, osvobozuje autora i čtenáře a dává mu možnost úniku. Nejvíce jsme s ní pracovali u *Zlého psa* a *Krásné kotelnice*. Také ale u celé divadelní inscenace, kdy návštěvníkovi vernisáže vznikaly představy o Wernischových dílech jako šílené obrazy jeho fantazie a snu.

Rozmanitost, různorodost – Bavila nás různorodost jeho poetiky. Prozkoumáním jeho textů jsme poznali: lyriku (*Muž a žena zpívají*), malou epiku (povídky o Bedřichovi, *O ženách, které vařily kaši* aj.) i drama (*Krásná kotelnice*); mnohožánrovost vybízela k tvůrčímu myšlení, improvizaci, poznali jsme píseň (*Muž a žena zpívají*), povídky (*Kanape, Zlý pes, Náhlé vzplanutí, To jsou řeči* aj), anekdotu (*Náčrt dvou a více básní*), pohádku (*Pohádka o otravných pacholátkách*), příběh (*Krásná kotelnice*). Také nás zaujala grafika textu (*Náčrt dvou a více básní*).

Hravost – Dalším znakem autorovy tvorby je hravost textů. Zabývali jsme se různými obměnami jeho textů, obměnami slov, prolínáním různých textů – vlastně jsme si hráli a nacházeli různé významy a objevovali Wernischovu básnickou metodu. Také jsme zjistili, že to nejde u všech textů a to nás přivedlo k bádání, jak autor používá slova – zda jde o verše a jaké, zda se rýmují, jaký využívá jazyk apod.

Imaginace – Okouzlení jsme byli imaginací textů. Představivost a následná tvořivost na základě imaginace konkrétních Wernischových textů se stala základem pro divadelní zpracování. Byl to velmi vzrušující proces v naší cestě k inscenaci.

Wernischova tvorba dovolila plně a svobodně rozvíjet naši fantazii, kreativitu, ale také poznat mnohé z dosud pro nás neznámé literatury.

5. 3. Sbírký, z nichž jsme čerpali texty

Doupě latinářů vyšlo v roce 1992. Jedná se o sbírku, kde se I. Wernisch poprvé stává i autorem prózy. Tvoří ji krátké texty, často označované jako báseň v próze. Nalezneme zde různé žánry prózy, ale také náčrty básní. Je to sbírka drobných příběhů, parodií, literárně historických mystifikací, anekdotických básní či próz, deníkových záznamů a výpisků. Absurdní texty mají jakýsi děj, ale čtenář je znovu a znovu vybízen k zamyšlení. Jedná se o metaforická podobenství současného světa, na který autor nahlíží s osobitým humorem, z něhož až mrazí.

Např. 20 povídek je o Bedřichovi, což je postava, která zastupuje „obyčejného, prostého člověka“. Má různá povolání, odlišné rodinné stavy. Bedřich je i čtenář. Každý je Bedřichem, ale vlastně jím nechce být, protože jeho chování často odsuzujeme (např. se ožení a zamiluje na své vlastní svatbě do družičky nebo si hraje na intelektuála, vysmívá se ostatním a přitom je hloupý). Autor nám ukazuje osudy lidí, s jejichž způsoby chování nesouhlasíme. Nastavuje tak zrcadlo společenské morálce a napadá různé nešvary ve společnosti, jako je např. zrada, cizoložství, mamon za penězi, vztahy v rodině apod.

Proslýchá se obsahuje texty, které Wernisch tvořil při ročním literárním stipendiu v Berlíně. Sbíрка byla vydána v roce 1996.

*Kniha jako by byla hledáním samotného poetického principu, a to nikoli v tom, co se říká, ani tak úplně, jak se to říká, ale že se to vůbec říká, přičemž nad že budiž ještě důležitější ono se: **proslýchá se**. Hledané se se spíše než ve slovech či v jejich textové organizaci nachází v atmosféře, se kterou básník očekávání svého čtenáře konfrontuje, případně nekonfrontuje, ještě: lépe konfrontuje i nekonfrontuje; a úplně nejlépe: ani nekonfrontuje, ani konfrontuje. (Trávníček 1996, s. 20)*

Texty jsou v ní uspořádány ve čtyřech oddílech – cyklech. *Wernisch má rád systém a řád, ochotně pořádá věci do cyklů. Jako by cítil smutek nad tím, že se zbavuje látky jen jediným dotykem, a proto si takto látku zajišťuje na vícero užití.* (Trávníček 1996, s. 20) V prvním oddíle jsou vyprávěnky o velikánech s podcyklem Sabina I-VIII a cyklus mytických zpěvů, druhý oddíl představuje především básnickovy sny, ve třetím je jedna osmiveršová báseň titulována osmkrát jinak se stále stejným textem, ale jiným vyzněním a poslední je cyklus japonských básní stylizovaných jako haiku.

Zabývali jsme se cyklem parafrází zaříkávadel kmenů z prostředí Afriky a Severní Ameriky. Působily na nás jako rituální zpěvy. Americký svět kmenům nevyhovuje, protože je příliš odtržený od přírody a krajiny a ztrácí v něm to nejcennější – pocit životní harmonie. A tu jsme v básních hledali. Básně velmi oslovily naše vizuální a hudební vnímání textu a to se pak stalo základem naší práce s textem.

Sbírka ***Kominické lodě*** z roku 2009 je pokusem o něco nového, do té doby ve Wernischově tvorbě neznámého. Vytváří sbírku dramatických příběhů. Devět „mikrorománů“ je ilustrováno obrázky Tomáše Přidala. *Ve Wernischově podání se jedná o vyprávění na pomezí anekdoty, horroru a kramářské písně. Wernisch zde paroduje brakové žánry i témata, tvoří pitoreskní a krvelačnou hru s osudy vlastních, již tak bizarních postav, jež podává formou stručných, velmi úsečných částí. Každý z devíti textů je totiž rozdělen na desítky krátkých kapitol (obsahujících třeba pouhá dvě slova), které jsou patřičně očíslované a pojmenované.* (Záhora 2013, s. 53)

Tématem je absurdita, chvástání, chandra, trapnost, nadutá blbost, komické zoufalství, tragické hejhulovství. (Správcová 2009, s. 2) Nacházíme se ve světě „spodiny“, jejichž nejčastějším motivem je motiv pijáctví a chlapské zábavy. Postavy opilců mají specifický, černý humor, doplňovaný i vulgaritami. Text osekáný až na dřeň se pro nás stal velkou výzvou k dopracování příběhu a hereckému ztvárnění.

6. Zkoumání textů Ivana Wernische

6. 1. První setkání s poetikou Ivana Wernische

V posledních dvou letech jsme se také začali zabývat sólovým přednesem. Zapojovali se ale jen někteří studenti. Ten, kdo zvládl všechny fáze procesu – od dramaturgie textu přes jeho rozbor, interpretaci jako jevištní a mluvenou realizaci textu až ke zhodnocení a vystoupení se svým textem na veřejnosti, se velmi zlepšil v rétorice. Proto jsem zařadila recitaci do tematického plánu naší DV jako povinnou a se záměrem, aby si každý prošel cestu k přednesu.

Na základě předchozích zkušeností, kdy si mnozí buď text sami nepřinesli, nebo vybírali tak dlouho, že nezbyl čas na dotážení až k vystoupení, anebo si zvolili nekvalitní literární předlohu, jsem se rozhodla nabídnout jiný postup. Na jednu z běžných hodin DV jsem pro skupinu vyššího gymnázia (září 2015) přinesla několik sbírek s cílem oživit hodinu texty, se kterými jsme nikdy nepracovali – ani já, ani studenti. Uvědomuji si, že výběr textů je vždy velmi zdlouhavý a také zodpovědný proces. Zvolila jsem autory, kteří byli doporučováni na soutěžích jako kvalitní a vhodní pro adolescentní věk. V ústeckoorlické knihovně jsem vybrala naprosto náhodně některé jejich tituly, ale s jasným cílem využití jako předlohy pro možnou cestu k přednesu jednotlivců. Nechala jsem studenty nahlédnout do sbírek I. Wernische, J. H. Krchovského, S. Silversteina.

Každý měl možnost vybrat si libovolný text. Zajímavé bylo, že si všichni zvolili báseň nebo krátkou prózu ze sbírek *Proslýchá se*, *Kominické lodě*, *Doupě latinářů a Loutky* od I. Wernische.

Občas nevěřícně hledící studenti si půjčovali jednu, pak druhou sbírku (i více) a pročítali. Zvolený text si měli několikrát sami přečíst a ve dvojicích si pak o něm popovídat. Svoje první vnímání pak sdělili celé skupině krátkým výstupem verbálním, hudebním, pohybovým či pantomimicky. Mohli použít i celý vybraný text nebo jen části, vystoupit sami nebo ve dvojicích. Společně jsme pak předvedené reflektovali, komentovali a připomínkovali. Viděli jsme „scénky“ s náznaky společenských nešvarů, které řešily zvláštní vztahy lidí, jako např. pomluvu. Některé výstupy byly srozumitelné i velmi vtipné a něčemu jsme naopak vůbec nerozuměli.

Vzniklo mnoho otázek k viděnému, diskuse „co tím chtěl básník říci“ probíhala s velkým zaujetím. Zájem o nabídnuté předlohy vedl k jednomyslnému rozhodnutí, že wernischovskou poetiku prozkoumáme víc.

První setkání s dílem I. Wernische nám dalo velký impuls k přemýšlení a odstartovalo celoroční činnost skupiny.

6. 2. Další fáze práce se skupinou

Můj prvotní záměr, že studenti zvolené texty budou recitovat, se po dvou setkáních změnil. Nastal asi tříměsíční proces hledání, sbírání materiálu, rozhodování o výběru textů ke zpracování, úpravy textů a zkoušení scénické a divadelní interpretace. Pro skupinu, ale i pro mě to byl naprosto nový a zajímavý způsob práce.

Začali jsme zkoumat mnohovýznamové a často i složité texty bez jakýchkoli vědomostí o I. Wernischovi a utvářeli jsme si vlastní pohled na osobnost, která nám poskytla náměty. Byla to sice náročná cesta, ale neotřelá a vzrušující. Každý student prostřednictvím pohrávání si s vybraným textem si formoval vlastní názor na Wernischova písemná sdělení. V hodinách jsme pak společně promýšleli, jak by se které myšlenky z původního textu mohly převést do jevištní podoby. Protože si někteří vybrali dramatický text a prozaické črty, nabízela se volba divadelního uchopení ještě víc.

Vznikaly až divadelní scénky, příběhové situace. Mnozí opustili pevnou předlohu autora, škrtili v textu, upravovali jej a tvořili svoji hříčku na námět původní. To nás inspirovalo k dalšímu uvažování o Wernischových sděleních. Neustále jsme řešili otázky Proč? Jak? Co tím chceš říct? Co chtěl asi říct Wernisch? Chápeme? apod.

Šest týdnů jsme vyhledávali okruhy témat a zabývali se názory na svět dle I. Wernische. Pracovali jsme s osmi většinou naprosto odlišnými texty, které jsme převedli do scénické až divadelně-situační podoby.

Všechny hodiny zkoumání probíhaly ve škole v zrcadlovém sálku, kde se skupina každý pátek potkávala na hodinách DV. V lednu 2016, asi po čtyřech měsících od první wernischovské lekce, ale vyvstala otázka, co s upravenými a nastudovanými texty budeme dělat dál? Zda mají vůbec takový potenciál, abychom ho ukázali veřejnosti?

Skupina se rozhodla pro zkoušku a předvedení všech textů najednou. Šli jsme do Malé scény, kde je malé jeviště a naše experimenty si ukázali. Naprosto nesourodá vystoupení, často až hodně realisticky předvedená působila sice zvláště, ale na druhou stranu jako celek to dávalo smysl. Začala se nám skrze Wernischova slova rodit výpověď o světě, ve kterém žijeme a jehož jsme součástí.

6. 3. Ukázka struktury lekcí

První dvě lekce, týkající se především činností nad předlohami, měly jiný charakter oproti běžným hodinám DV. Důvodem bylo, že četba ze sbírek a výběr vlastního textu a následný brainstorming o naší další možné práci vyžadoval delší časovou dotaci. Chtěla jsem, aby každý člen skupiny měl prostor se vyjádřit ke společné práci a možné cestě s převahou lyrických textů I. Wernische. Potřebovala jsem mít jistotu, že se všichni budou podílet na tvůrčím procesu a budou chtít objevovat novou cestu k vyjádření se skrze básně a lyrické povídky.

Další lekce (říjen 2015 – leden 2016) probíhaly zpravidla podle struktury:

1. Úvodní aktivity a společné ladění skupiny – obsahují obvykle skupinový brainstorming, kdy sedíme v kruhu a každý má možnost podělit se s ostatními o to, jak se mu ten den daří, jaký prožil týden, zda se přihodilo něco významného pro něho či skupinu. Také se někdy zastavíme u viděného divadla či filmu nebo pořadu, který měla většina možnost vidět. Ke zjištění energie skupiny využívám vyjadřování pocitů přes barvy nebo vytvořením škály či stavěním se do různých rohů podle otázek, jako např. kdo by chtěl dnes radostí zpívat, kdo by se chtěl ukrýt na místo bez lidí, kdo by se chtěl dívat z okna a pozorovat venkovní život apod. Tím poměrně rychle zjistím úvodní naladění skupiny a mohu se rozhodnout, jakou aktivitu zvolit pro další část hodiny, abychom se přiblížili k cíli hodiny.

2. Pohybová aktivita – častěji zařazuji rychlejší pohybovou hru, aby se psychicky i fyzicky zaktivizovali, zapomněli na své starosti a „naladili se“ pro práci ve skupině. Jako příklad uvedu zaplňování prostoru různou rychlostí, honičky a vybíjená s pomyslným míčem, hry se židlemi – kompot, pohyb v prostoru v roli někoho jiného, na hudbu apod. Často využívám náměty ze zásobníků dramatických her.

3. Koncentrační hry nebo cvičení – aby se skupina připravila a naladila pro společnou práci. Bývají zaměřené na rozvoj důvěry, posilují vzájemné kontakty, pomáhají zvyšovat pozornost a vnímavost. Často využívám činností ve dvojicích a menších skupinkách. Jako příklad bych uvedla různé formy her na zrcadla, pohybové prostorové hry (činnost každého začne po akci někoho jiného a při dobré koncentraci dojde až k rozpohybování celé skupiny) nebo pro zjištění koncentrovanosti – z většího kruhu postupné odřikávání jednoduché písně či básně spojené vždy s úkrokem do kruhu a nazpátek atd. Také různé hry s pravidly jako Samuraj, Na vraha aj. a velmi oblíbenými hrami jednak na koncentraci, ale i aktivizaci v různých obměnách jsou hry Zip, Zap, Boing a Heja.

4. Herecká průprava – hlasová a mluvní cvičení, rytmická a pohybová průprava, hudební aktivity a improvizace pro hledaná témata. Také cvičení vedoucí k charakterizaci, vstupu do role, využití živého obrazu. Vše už bylo směřováno ke konkrétnímu využití – např. hledání pohybu při letu ve snu. Tato oblast dostala větší prostor při tvorbě inscenace.

5. Další činnost – byla spojena s osobností I. Wernische. Byla to už soustředěná práce jednotlivců a menších skupin a její náplň byla dána počtem studentů na lekci, výběrem vlastního textu a také stadiem objevování a hledání následné jevištní interpretace. Tuto část rozeberu v kapitole Experimentování s texty.

6. Předvedení a diskuse o novém – každý mohl nově objevené informace, svoje jevištní interpretace ukázat ostatním. Všichni se vyjadřovali k viděnému a slyšenému. Hodnotili srozumitelnost a přicházeli s dalšími nápady.

7. Experimentování s texty I. Wernische

Soubor se mi neplánovaně rozdělil do několika skupinek podle toho, co si kdo vybral za sbírku. Každá skupina po rozehrání, koncentraci, případně hlasové rozcvičce a cvičeníh, zaměřených na přípravu v konkrétní oblasti (např. rytmu a pohybu) pracovala samostatně. Strukturu zásadních lekcí se pokusím popsat a konkrétně pak rozvést u vybraných textů.

7. 1. Společné činnosti (před rozdělením na skupiny)

Naše experimentace začala u všech skupin stejně. Po zvolení sbírky a textu jsme si ho znovu několikrát přečetli a diskutovali o otázkách jako: o čem je, jsou tam nějaké hlavní postavy, jsou tam vztahy a jaké, má nějaký příběh, jaké nastoluje téma, co nás na textu oslovilo a proč jsme si ho vybrali, co nám chce asi autor sdělit a jak nám to sděluje.

Další zkoumání probíhalo tak, že jsme tvořili mapu pojmů na základě předchozí lekce. Účastníci si text znovu nečetli a zapisovali cokoli, co jim přišlo podstatné z minulých diskusí, jako např. postavy, pocity, prostředí, asociace aj. (např. u povídky *Zlý pes* obsahovala myšlenková mapa pojmy: sen, Bedřich, duch strýce, pes). Ze zapsaných slov si pak složili svůj krátký příběh a ten předvedli ostatním. Následovala společná reflexe viděného a pak už jen ve skupinách se vrátili k původnímu autorovu textu a hledali, v čem se odchýlili od původního textu a co by mělo určitě zůstat pro další zkoumání.

V jedné lekci jsme se pokoušeli předvést svoji interpretaci textu pantomimicky s využitím potřebných rekvizit a Orffových nástrojů. V krátkých scénkách zůstávaly základní myšlenky, které pak studenti využili při hledání divadelního tvaru. Např. nejzajímavější scénka vznikla u básně *Když muž a žena zpívají* – dorozumívání muže a ženy, jejich vztah se nám zrodil přes bubínky, činelky, triangl.

Zkoumání postav ve vybraných textech byl také jeden ze společných úkolů. Chtěla jsem, aby si sami zkusili přijít na to, jak by mohly postavy vypadat, jak by se mohly chovat, jestli je pro ně typický nějaký pohyb, zda budou používat nějakou rekvizitu apod. Konkrétně jsem zadala úkol – vybrat si jakoukoli postavu ze svého příběhu a hledat pro ni pohybový vzorec, jako je rychlost, plynulost, rozsah pohybu, kterými by ji mohli charakterizovat (nejdříve na malém prostoru).

Zvolen byl např. opilec, vystresovaný muž, drbna, zmatená dívka, tajemný muž, seladon, zamilovaná dívka aj. Dále jsem zadala každému informaci, co se postavě přihodilo (např. opilec – pije 1-10 skleniček rumu a chce se zvednout ze židle; vystresovaný muž – jde na zkoušku a ví, že skoro nic neumí a má poslední termín aj.) a přes vnitřní uvědomění jsem chtěla vyvolat reakci vnějšího chování. Snahou bylo, abychom se při charakterizaci postav vyhnuli popisnosti. Dále se postavy „rozživaly“ v celém prostoru třídy, svoje pohyby zvětšovaly od minimálních až po maximálně přehnané a pozorovaly na sobě, zda se v nich něco proměňuje. V dalším kroku mohly také využít židle a stůl jako scénické prvky. A jako poslední zadání jsem uložila, aby studenti přidali krátký Wernischův text. Navzájem jsme si pak výsledek procesu zkoumání ukazovali. Ve společné diskusi jsme pojmenovávali možné konkrétní využití pro divadelní ztvárnění (např. proces opilce v *Krásné kotelnici*).

Po několika lekcích jsme měli nashromážděný materiál a poměrně jasnou představu, co chce která skupina sdělit. Pro některé začala intenzivní práce na úpravě textu, někteří si ponechali Wernischův text původní. Jednotlivé změny zaznamenám opět níže u konkrétních textů.

Jeden z posledních společných úkolů (a pro všechny velmi zásadní) byl interpretovat náš text do jevištní podoby tak, aby vše, co jsme vyčetli z Wernische, tam zůstalo a abychom tomu rozuměli. Potřebovali jsme najít vhodné divadelní prostředky, způsob hraní a komunikace, zvolit vhodné rekvizity, doplnit případně hudební či rytmické nástroje. Tento úkol byl časově nejdelší (více než jeden měsíc). Po každé lekci jsme si ukazovali, kam která skupina svoji divadelní hříčku posunula. A zase jsme si reflektovali a připomínkovali, co funguje, čemu nerozumíme, zaměřovali jsme se také hodně na herecký a mluvní projev.

Těmito kroky prošla každá skupina s drobnými odchylkami podle délky a náročnosti vybraného textu. Snažila jsem se, aby se všichni maximálně zapojili do celého tvůrčího procesu včetně kritických reflexí, kterými jsme jednotlivé lekce často zakončovali.

7. 2. Průběh divadelního experimentování

7. 2. 1. Skupina č. 1 (Terka, Pavla, Téz, Martina, Táňa)

Skupina pěti dívek si zvolila texty o Bedřichovi ze sbírky *Doupě latinářů*. Oslovilo je *Náhlé vzplanutí*, *Kanape* a *Zlý pes*. Postava Bedřicha se objevuje celkem ve 20 různých textech a je nejčastějším aktérem v díle I. Wernische.

Čím jsme se zabývali:

- Vymezení postavy Bedřicha: představy, charakteristiky (dívky čerpaly z různých povídek): obyčejný člověk, hlupák, neumí se chovat, má různá povolání, typický představitel nás všech, podivín, pitomec, má svůj svět, vesničan, nemorální člověk.
- Pokusy o ztvárnění Bedřicha: každá dívka si zkusila vstoupit do role Bedřicha tak, jak ho vnímala, a mohla použít slova libovolného textu ze sbírky. Bylo zajímavé pozorovat, jak jim vznikl určitý charakter hlavního hrdiny.
- Propojení textů, experimentování: dívky v rolích dvou starých lidí si vyprávějí o životě v jejich vesnici. Dialog na nás zapůsobil tak, že jsme ještě víc vnímali Bedřicha jako typického morálně pokřiveného představitele hlupáků, kteří si zaslouží odsouzení.

Jako příklad uvádím propojení textů *Náhlého vzplanutí (1)* a *Kanape (2)*:

- 1: Jeden Bedřich, ten, co bydlí vpravo nahoře na návsi, naproti hasičské zbrojnici, se zamiloval do družičky na své vlastní svatbě.
- 2: A jiný Bedřich, to byl pitomec! Ani se mi o něm nechce vyprávět. A taky nebudu. Není třeba.
- 1: To se stává na venkově.
- 2: Kam člověk přijde, všude jsou samí pitomci, tak proč o nich ještě vyprávět. Nakonec by si mohli myslet, že jsou zajímaví.
- 1: Napřed se trochu opil a pak, jak se tak motal sem a tam svatebním průvodem, zakoukal se do družičky a bylo to.
- 2: To tak.
- 1: Hned ji táhl na hřbitov.
- 2: Jediný, kdo tu je zajímavý, jsem já.
- 1: A to jí bylo teprve 12!

- 2: A to tak zvláště zajímavý, že bych se ani nedivil, kdyby si toho zatím kromě mne nikdo nepovšiml.
- 1: Byla hluchá, němá a úplně pitomá.
- 2: Já sám jsem na to přišel náhodou.
- 1: No bodejť.
- 2: To bylo tak.
- 1: Udělala by tohle normální družička?
- 2: Jeden soused dostal darem kvítkované kanape, a jelikož mu bylo krátké, rád mi je přenechal.
- 1: Kdosi při tom Bedřicha poranil na lýtku halapartnou.
- 2: Na toto starší, ale pohodlné kanape nyní často uléhám znaven pitomostí a nezajímavostí svého okolí. Neřku-li světa.
- 1: Kde se vzala halapartna na hřbitově? To nikdo neví.
- 2: Sofa pro filosofa, řekl bych, kdybych žertoval. Ale nežertuji, a proto říkám velmi vážně: sofa pro filosofa.
- 1: Život na venkově je plný záhad.

Jednotlivé povídky si dívky dál rozdělily (tři dívky si ponechaly texty o Bedřichovi). K čemu je vybízelo zkoumání Wernischových předloh, se pokusím stručně shrnout. Uvedu hlavní myšlenky, které jsme společně procházely a také, co se z nich dostalo do interpretace a scénického uchopení textu. Nastíním i některé problematické okruhy, kterými jsme procházely. Při hledání interpretace textu jsem se snažila maximálně podpořit jejich tvůrčí představy. Ne vždy se nám podařilo vyjádřit myšlenku zpracovávaného textu tak, aby ostatní pochopili smysl dramatického ztvárnění.

Terka si vybrala ***Náhlé vzplanutí***.

Řešila téma pokřivené morálky lidí. Na základě Wernischova textu se zabývala postavou ženatého muže, který se snaží svést nezletilou dívku na své vlastní svatbě, a zda je správné, aby byl potrestán. Jak reagují na takový čin ostatní lidé a koho vůbec morální chování dnes zajímá. Jestli není lepší nevidět a nevědět. Také se zamýšlela nad reakcí 12leté dívky, o níž pochybuje, zda mohla být normální.

Co znamená v textu prostředí venkova? Je to vesnice a jen tam se stávají nemorální činy? Nebo je venkov zástupce jakéhokoli společenství lidí?

Terka interpretuje text z pozice dospělé ženy, která žije ve vesnici, kde se nemorální příběh odehrává, a docela nadšeně ho vypráví ostatním. Vstupuje do role ženy, která moc dobře ví, co se stalo. Dokonce ona je tou, která Bedřicha potrestá. A sama má radost z toho, že se jí čin podařil. Ke scénickému ztvárnění si vzala deštník jako metaforu svatebního průvodu a halapartny.

Při hledání role ženy jsem s Terkou nejdéle řešila, za jakou postavu bude vystupovat. Zkoušela družičku, ženu bez znalostí poměrů ve vesnici a ženu znalou poměrů vesnice. Také se pokoušela být ve dvou rolích, mladé holky a zkušené ženy. Asi nepřesnější bylo vyjádření v roli zkušené a znalé a tak trochu drbný.

Náhlé vzplanutí (text zůstal bez úprav)

Jeden Bedřich, ten, co bydlí vpravo nahoře na návsi, naproti hasičské zbrojnici, se zamiloval do družičky na své vlastní svatbě. To se stává na venkově. Napřed se trochu opil a pak, jak se tak motal sem a tam svatebním průvodem, zakoukal se do družičky a bylo to. Hned ji táhl na hřbitov. A to jí bylo teprve 12! Byla hluchá, němá a úplně pitomá. No bodejt'. Udělala by tohle normální družička? Kdosi při tom Bedřicha poranil na lýtku halapartnou. Kde se vzala halapartna na hřbitově? To nikdo neví. Život na venkově je plný záhad. A náhlá vzplanutí jsou tu dosti běžným jevem.

(Wernisch 1992, s. 30)

Pavla si zvolila povídku **Kanape**.

Zaujalo ji téma chování jedince ve společnosti. Zabývala se člověkem, který se cítí být nadřazený nad své okolí, hraje si na intelektuála, ale nemá na to. Je hloupý. Svě okolí považuje za nezajímavé, jen on sám je zajímavý. Chová se velmi povýšeně. To dokazuje i svým vztahem ke kanapi, které dostal od souseda. Označuje ho za „sofa pro filosofa“, přitom se jedná o obyčejné kanape. Snaží se hovořit vybraným jazykem, ale sám je úplně pitomý.

Pavla upravila text do ženské podoby a stala se hlavní postavou příběhu. Vystupuje jako lehce namyšlená dáma, která si hraje na něco víc, než ve skutečnosti je. Myslí si, že se chová se jako chytrá a jediná zajímavá a na ostatní pohlíží shora.

Své okolí i uráží. Svoji hloupost ukazuje také přes kanape, které považuje za něco exkluzivního a vhodného jen pro někoho.

Pózuje na něm jako intelektuálka v domnění, že odpočívá na „sofa pro filosofa“, a přitom si ani neumí lehnout na obyčejné kanape. Sofa ztvárnily nakonec dvě židle. Začínali jsme původně se stolem, kde Pavla vymýšlela různé pózy. Jako kostým měla krátké šaty, a tak působila až vyzývavě. To měnilo význam role, proto jsme stůl jako kanape přestali používat.

Asi největší problém měla Pavla s chůzí v roli dámy. Aby se stala co nejpřirozenější, zkoušela chodit v botách na podpatcích, nosila kabelku, rukavičky, klobouček. Velmi nesnadno odbourávala svoje stereotypy.

Kanape (text jsme upravily do rodu ženského)

A jiný Bedřich, to byl pitomec! Ani se mi o něm nechce vyprávět. A taky nebudu. Není třeba. Kam člověk přijde, všude jsou samí pitomci, tak proč o nich ještě vyprávět. Nakonec by si mohli myslet, že jsou zajímaví. To tak. Jediný, kdo tu je zajímavý, jsem já. A to tak zvláště, tak zajímavě zajímavá, že bych se ani nedivila, kdyby si toho zatím kromě mne nikdo nepovšiml. Já sama jsem na to přišla náhodou. To bylo tak: jeden soused dostal darem kvítkované kanape, a jelikož mu bylo krátké, rád mi je přenechal. Na toto starší, ale pohodlné kanape nyní často uléhám znavena pitomostí a nezajímavostí svého okolí. Neřku-li světa. Sofa pro filosofa řekla bych, kdybych žertovala. Ale nežertuji, a proto říkám velmi vážně: sofa pro filosofa.

(Wernisch 1992, s. 25)

Téz si vybrala povídku **Zlý pes**.

Líbila se jí naprostá absurdnost a mystičnost příběhu. Zabývala se tématem viny, trestu a smrti, spojením snu a reality. Autor nás zavede do snu, aby ukázal tragickou realitu všedního života. Konkrétně řešila důsledky toho, že se dva jedinci nemohou dohodnout a odpustit si (uštívání psa) a kam až může vést lidské nedorozumění. Také vnímala komičnost příběhu na jedné straně a tragédii na druhé.

V textu vystupují tři postavy a vypravěč, které Téz chtěla zachovat. Potřebovala uvést diváka do děje a sdělit, kde se děj odehrává, časové posuny a že je to sen. To vše řešila v roli vypravěče - komentátora. Bedřicha a ducha strýčka ztvárňovala vstupem do role a jejich nedorozumění vyjadřovala hrou s košem.

Proutěný koš v roli psa vláčela a přenášela z jednoho místa na jiné místo (asi tři metry od sebe). Celé ve zrychlující se dynamice, až sama padla přes otočený koš.

Dlouho se nám nedařilo propojit mystično, komiku i tragično textu. Jevištní interpretace zůstala hodně ve slovech a popisném jednání.

Zlý pes (text nebyl téměř upravován, jen jsme některé věty převedly do řeči postavy a Téz je říkala v roli strýce a Bedřicha, škrty byly z textu vypuštěny)

Jednoho ~~jiného~~ Bedřicha kousl zděděný pes. Tak tedy Bedřich odvedl psa na hřbitov a přivázal ho ke hrobu zesnulého strýčka. O půlnoci však se rozlíčený strýček zjevil v roztrženém rubáši a pravil: „Jestli si, milý Bedřichu, Aristotela okamžitě neodvedeš, přivážu ti ho zítra v noci k posteli.“ To řekl a rozplynul se. „Byl to jen sen?“ řekl si Bedřich. Další noci však strýček opravdu přišel a opravdu zlého Aristotela přivázal k pelesti Bedřichovy postele. „Tak to ne!“ řekl Bedřich a hned ráno pospíchal na hřbitov, aby psa uvázal k strýčkovu náhrobku. Rozkacený strýček psa v noci znovu přivedl a znovu ho přivázal k pelesti. A Bedřich časně zrána spěchal se psem na hřbitov. Tak ti dva běhali sem a tam a přivazovali psa k náhrobku, k pelesti, k náhrobku, k pelesti, k náhrobku... a tak pořád, a kdyby byl nepošel, běhali by tak dodnes.

(Wernisch 1992, s. 28)

Táňa opustila povídky o Bedřichovi a zvolila si ze sbírky *Doupě latinářů* pohádku s názvem – **Otravná pohádka pro otravná pacholátka.**

Absurdnost textu, černý humor a cynismus „humorné pohádky o smrti“ byly Tániny hlavní dojmy, proč si text vybrala. Zabývala se otázkou, proč nemá pohádka pointu. A zdůvodňuje, že autor nechává na čtenáři, zda si příběh spojí se stavem společnosti (lidi jsou nespokojení, otrávení), která je nudná a prolezlá otravou a zaslouží si smrt.

Táňa text interpretovala v roli drbny – vypravěče. Chtěla oslovit všechny kolem sebe ve smyslu – dejte si pozor, co se vám může stát, když budete žít otrávený život. Roli drbny si zkoušela v různých prostředích – v obchodě, na hřbitově, u lékaře. Její drbna měla velkou radost (přehrávaný projev) z toho, že se někomu nedaří a třeba i umře. Dívka tak svým projevem přehrávala

Při jevištním zpracování jsme se ale pokoušely vystavět postavu drbny tak, aby její herecký projev byl upozaděn a absurdnost situace naopak velká.

Otravná pohádka pro otravná pacholátka (text zůstal beze změn, jen byl zkrácen o poslední větu)

Byl jednou jeden, ale brzy umřel. A dobře mu tak. Byla s ním otrava. Taková otrava, až i on sám na tu otravu umřel. Když ho našli, byl celý zelený. To je otrava, pravil zřízenec. Tady už nemáme co pohledávat, pánové, obrátil se ke svým kolegům. A zase odešli. A dobře udělali, protože jen odešli z domu, zřítily se schody. Jen taktak a byli by všichni zahynuli. Ten dům už byl skrzaskrz prolezlý otravou. Stejně jako všechno v tomhle městě. Všechno je tu zelené, všechno spadne a všichni zahynou. Ti pánové od sanitní služby taky. A dobře jim tak. Je s nimi otrava. A dobrou noc, milé děti. (Wernisch 1992, s. 11)

7. 2. 2. Skupina č. 2 (Petr, Jirka a později Eva)

Náčrt dvou a více básní ze sbírky *Doupě latinářů* zaujala chlapce z důvodu jejího grafického provedení. Nejdříve řešili tvar textu – jeho uzavřenost, otevřenost, vybočení doleva a doprava, pravidelnost a nepravidelnost ve vztahu k tématu. K tématu jsme dospěli na základě asociačních cvičení k levé a pravé. Uvažovali o pravé a levé hemisféře (i tvar básně asociuje hlavu), o politických stranách a souboji politiků, vztahu levice s pravicí.

Dále se zabývali strukturou textu, kterou tvoří dvě strofy se stejným počtem veršů a jsou psány volným veršem s nepravidelným rytmem. To nás motivovalo ke zkoušení textu při chůzi, k přecházení zleva doprava. Nepravidelnost rytmu vybízela k dialogu a pauze.

Vytvořili politickou scénku jako dialog dvou politiků, který končí ostrým soubojem. To byla první verze, kdy jsme neřešili závorku v textu.

Původní text uvádím jako obrázek, aby zůstala zachována grafika.

Náčrt dvou i více básní

kdyby jedna byla
zde vlevo,
nutně by se
právě tím, že
je zde vlevo,
lišila
od básně, která
by, kdyby byla vpravo,
byla vpravo

zde vpravo by,
kdyby zde byla,
byla báseň,
která by se
od básně, která
by byla vlevo,
odlišovala
právě tím, že by
byla vpravo

*(Račte si poušimnout toho,
co vzniká mezi levou a pravou dosud—nikoli—básní.
Zatím tu není nic, je to však již dosti smysluplně
vybouleno doleva i doprava.)*

(Wernisch 1992, s. 19)

Závorka nám ale časem přišla důležitá a pro přehlednost a jasnější vyznění básně jsme přizvali ke spolupráci ještě Evu. Absurdní věty, které nejdříve nedávaly konkrétní smysl, přešly v naprosto přesnou kampaň kandidátů na post prezidenta s rozdílnými názory na pravici a levici. Dojde ke střetu, ale ostrý souboj je přerušen. Dívka, přihlížející nesmyslnému dění a dohadování se dvou mužů (napomáhá napětí použitím činel), použije rázný zvuk činel k vytvoření štronza a slovy textu závorky vypointuje vzniklou situaci a uzavře příběh.

Text básně jsme nechali v původní verzi a několikrát ho zopakovali (kromě závorky). Při inscenování hrála důležitou roli pauza, souhra, koncentrace a přesnost kluků. K tomu sloužily různé průpravné hry a cvičení, které jsem často do lekcí zařazovala.

7. 2. 3. Skupina č. 3 (Nikola, Eva, později Martina, Honza)

Příběh **O ženách, které vařily kaši** (opět ze sbírky *Doupě latinářů*) velmi zaujal Evu a Nikolu. Byly nadšené z grotesknosti a absurdity povídky, jejíž téma hledaly ve vážném zamyšlení se nad současným životem lidí. Násilnosti, přetvářka a honba za penězi byla témata, kterými se děvčata zabývala.

Svůj prvotní výklad nám předvedly jako značně zkrácený realistický příběh dvou žen. Dívky vstupovaly do rolí žen a také byly vypravěčkami příběhu o násilnostech dnešního světa. Děvčata pojala svoji scénku velmi humorně a s velkou nadsázkou.

O ženách, které vařily kaši – původní text

Jedna žena, která žila v lese, přišla k jiné, která žila v lese. Řekla: pojd', budeme vařit kaši! Dobře, ale napřed budu vařit já! řekla druhá žena. A první žena řekla: Dobře, ale až sníme tvou první kaši, uvařím druhou, a tu potom taky sníme! Druhá žena začala vařit první kaši. Pořád něco přidávala do hrnce, až už byl večer. Vyšly hvězdy, kaše ještě nebyla hotova. Kdy už bude kaše hotova! řekla první žena. Až přidám nějaké maso! řekla druhá žena. První žena řekla: Nezapomeň, ještě jsi nepřidávala med! Druhá žena odešla pro med, první si lehla do postele a dělala, že spí. Druhá žena se vrátila a řekla: Už spí, uříznu tedy maso! A otočila se, aby vzala nůž. Tu první žena vyskočila a vylila na druhou ženu kaši, která se vařila. Maso už je! řekla. Ale kde je chléb! Šla hledat chléb a našla v komoře pytel plný zlatých peněz. Jak se tam tak radovala, maso sežraly krysy. I což, řekla první žena. Ted' se trochu vyspím, ráno vezmu peníze a půjdu do města. A lehla si do postele.

Ale druhá žena měla muže. Ten v noci přišel, uviděl pod stolem kosti a v posteli první ženu. Lehnu si tedy k téhle, než ji zabiju, řekl si. Zůstaneš tady se mnou! řekl. A ted' rychle udělej kaši, řekl, protože už svítlo slunce. První žena však začala naříkat, protože chtěla odejít s penězi do města. Jdi udělat kaši! řekl muž. Ale ona nepřestala naříkat. Muž se rozzlobil. Udělám tedy kaši sám! řekl a ženu zabil.

(Wernisch 1992, s. 68)

Dalším uvažováním o textu jsme dospěly ke značným škrtům a jeho úpravě ve smyslu ponechání tématu násilí; světa, kde se vraždí; vztahu muže k ženě. Na základě improvizčních cvičení vznikl (asi po měsíci) upravený scénář s prvky hororu pro dvě ženy a jednoho muže.

Na scénickém tvaru pak pracoval Honza, Nikola a Martina. Hledali jsme něco, co by podpořilo atmosféru a rytmus vývoje příběhu. Nakonec jsme mluvený text doplnili metronomem, který vyvolal zajímavou atmosféru a napětí hříčky. Hodně jsme diskutovali, zda použít reálné rekvizity a jak s nimi zacházet. Potřebovali jsme vytvořit hororový absurdní příběh, ne reálný. Použili jsme jednoduché rekvizity jako nůž, hrnec, ucho, vařečku, paličku a pokoušeli se s nimi zacházet s velkou nadsázkou a stylizací.

Při hledání divadelní interpretace se nám nedařilo odpoutat se od činoherního herectví, od emocí, které absurdnost příběhu nepodporovaly, ba právě naopak. Vedl nás k tomu i upravený text, který jsme si celý napsali do dialogů pro dvě ženy a jednoho muže. (Upravená verze 1)

Text jsme znovu upravili a ponechali některé repliky pro vypravěče a některé jako dialogy jednajících postav. Tím se dostalo do hříčky epické vyprávění a společně s výraznou stylizací se posílilo absurdní vyznění interpretace Wernischova upraveného textu. (Upravená verze 2).

Uvádím obě verze vedle sebe pro porovnání změn (označení postav 1– první žena, 2 – druhá žena, M – muž).

O ženách, které vařily kaši

Verze 1

- 1: Jsem první žena, která žije v lese.
2: Jsem druhá žena, která žije v lese.
1: Pojď, budeme vařit kaši.
2: Dobře, ale nejprve budu vařit já.
1: Dobře, ale až sníme tvoji první kaši, uvařím druhou a tu potom taky sníme.
2: Už vyšly hvězdy.
1: Kdy bude kaše hotova?
2: Až přidám nějaké maso.
1: Nezapomeň, ještě si nepřidávala med.
2: Jdu si lehnout.
1: Už spí, přidám tedy nějaké maso.
2: Maso už je. Jsem unavená.
M: Jsem první muž druhé ženy, který žije v lese.
2: Jsem druhá žena.
1: Jsem první žena.
M: Jsem první muž druhé ženy, který žije v lese.
M: Lehnu si tedy k téhle.
Zůstaneš tady se mnou.
Jdi uvařit kaši.
Uvařím si tedy kaši sám.

Verze 2

- 1: Jedna žena žila v lese.
2: Druhá žena žila v lese.
1: Pojď, budeme vařit kaši.
2: Dobře, ale nejprve budu vařit já.
1: Dobře, ale až sníme tvoji první kaši, uvařím druhou a tu potom taky sníme.
2: Už vyšly hvězdy.
1: Kdy bude kaše hotova?
2: Až přidám nějaké maso.
1: Nezapomeň, ještě si nepřidávala med.
2: Jde pro med.
1: Jde si lehnout. Dělá, že spí.
2: Už spí, přidám tedy nějaké maso.
1: Maso už je. Jsem unavená.
M: Přichází první muž druhé ženy, který žije v lese.
2: Jsem druhá žena.
1: Jsem první žena.
M: Jsem první muž druhé ženy, který žije v lese.
2: Před sebou vidí kosti.
1: A v posteli první ženu.
M: Lehne si tedy k téhle.
Zůstaneš tady se mnou.
Jdi uvařit kaši.
Uvařím si tedy kaši sám.

7. 2. 4. Skupina č. 4 (Eva, později Kuba)

Báseň *Muž a žena zpívají* si Eva vybrala ze sbírky *Proslýchá se*. Vnímala ji jako rituál namlouvání muže a ženy. Jako „lyrický rozhovor“ o naději a krásnějším světě, kde jsou muž a žena spolu.

I. Wernisch v části této sbírky píše básně, které nás zavádějí do prostředí Afriky a Severní Ameriky k různým kmenům indiánů. Tato báseň se váže k indiánům kmene Navaho. Pro lepší pochopení textu jsme hledali o nich informace a zjistili, že současný svět jim nevyhovuje, protože je příliš odtržený od přírody a krajiny a ztrácí v něm to nejcennější – pocit životní harmonie. Navahové jsou jedním z mnoha kmenů, který ztrácí svůj vlastní jazyk a s ním i kulturu – žijí v prostředí, kde je plno násilí, nemocí, levných drog a sexu jako skoro všude u amerických etnických menšin.

Eva nejdříve pracovala sama a snažila se uchopit téma krásného světa přes pohyb. Ale text vybízel k rozhovoru, hledání vztahu muže a ženy, proto se k ní přidal ještě Kuba. Především v pohybových improvizacích jsme hledali rituál pro namlouvání muže a ženy. Využitím hudebních nástrojů (Orffovy nástroje, xylofon). Náš záměr byl, aby se do jednání postav dostala lyrika, jemnost a radost ze setkání a navázání vztahu. Báseň interpretovali jako setkání dvou mladých lidí, kteří se do sebe zamilují a jsou spolu šťastní. Tato interpretace byla jediná pozitivní ze všech, které jsme tvořili.

MUŽ A ŽENA ZPÍVAJÍ (původní text bez úpravy)

(Navahové, Severní Amerika)

Muž:

Když shora

z temných mračen

zaznívá

hlas bouře,

svět je krásnější.

Znovu a znovu zaznívá

hlas bouře.

Žena:

Když tady dole

mezi květinami a stébly trav

ozývá se

hlas luční kobylky,

svět je krásnější.

Znovu a znovu se ozývá

hlas luční kobylky.

(Wernisch 1996, s. 58)

Bylo zajímavé, že ač nejkratší báseň, prodělala asi největší vývoj. Byly ale i chvíle, kdy jsme se rozmýšleli, že lyrickou báseň opustíme, že je nad naše síly jí dát život. Eva byla zapojena i v dalších skupinách, kde tvůrčí proces fungoval a Kuba se se sice zapojoval, ale nebyl textem tak stržen, aby u něho musel setrvat. Dvojice prodělala svůj vnitřní dramatický vývoj a rozhodla se pracovat na textu dál.

Téma vztahu ženy a muže pozměnili a to tak, že neskončí dobře. Text původní básně jsme doplnili (úpravu textu opět uvádím níže). Pod dojmem informací o indiánech se nám do textu a celkového vyznění hříčky dostala tragika.

Hledali jsme prostředky k jejímu vyjádření. Pracovali jsme se scénou – potřebovali jsme umístit muže a ženu tak, aby se mohli k sobě přibližovat a vzdalovat a přitom zachovat dominanci muže nad ženou. Zvolili jsme diagonálu hracího prostoru, která byla zároveň i nejdelší cestou. Také jsme použili dvě židle pro podpoření změny v jejich vztahu.

Zásadní bylo použití světla a tmy. Obě postavy přicházejí s rozsvícenou lucernou do tmy, volají a hledají, až se setkají. Jejich světlo svítí, dokud je naděje a jejich vztah funguje. Zhasnutím lucerny se vztah rozpadá.

Také jsme se zabývali hudební složkou. Pro muže jsme zvolili buben – jeho zvuk nám posloužil k vytvoření drsného chlapa. A pro něžnou ženu jsme použili triangl. Zvuky nástrojů metaforicky vytvořili namlouvání se a spolu s textem pak umocnily komunikaci muže a ženy.

Interpretace textu vedla k vyjádření vzniku lásky, která přejde v nadvládu muže a jeho agresi vedoucí ke zkáze vztahu. Opět se do dramatického vyjádření dostává Wernischova poetika, jako je obava ze vztahů ve společnosti.

Úprava textu *Muž a žena zpívají*:

Muž:

Když shora
z temných mračen
zaznívá
hlas bouře,
svět je krásnější.
Znovu a znovu zaznívá
hlas bouře.

Žena:

Když tady dole
mezi květinami a stébly trav
ozývá se
hlas luční kobylky,
svět je krásnější.
Znovu a znovu se ozývá
hlas luční kobylky.

M: Když shora

Ž: Když tady dole

M: Z temných mračen

Ž: Mezi květinami a stébly trav

M: Zaznívá hlas bouře

Ž: Ozývá se hlas luční kobyly

Oba: Svět je krásnější?

Muž:

Když shora

z temných mračen

zaznívá

hlas bouře,

svět je krásnější.

Znovu a znovu zaznívá

hlas bouře.

Žena:

Když tady dole

mezi květinami a stébly trav

ozývá se

hlas luční kobyly,

svět je krásnější.

Znovu a znovu se ozývá

hlas luční kobyly.

Ž: Dnes budu zpívat já

M: Dnes zpívá muž

Ž: Žena

M: Muž

7. 2. 5. Skupina č. 5 (Matouš, Petr, Jirka, Michal, David, později Eva, Nikola, Kuba, Táňa)

Krásná kotelnice ze sbírky *Kominické lodě* se jevila jako nejvíce dramatickým textem, vhodným k divadelnímu zpracování. Pětici chlapců zaujala nejdříve forma textu, kdy 33 kapitol (každá tvořená několika řádky) nabízí v jednoduchých větách příběh. Dále se jim líbila myšlenka, že hlavní postavu, rozpolceného Jarmila, který hledá své místo v životě, se pokusí vytvořit všichni.

Pokusili jsme se na život Jarmila podívat z pěti pohledů různých mužů. Chlapci dostali za úkol najít v textu pět různých vlastností, charakteristik pro ztvárnění postavy Jarmila. Vytvořili jsme obraz muže, který je našťvaný, smutný, zmatený, namyšlený a holdující alkoholu. Každý si pak vybral jednu vlastnost (např. Petr – namyšlený, Jirka – holdující alkoholu aj.) a stal se částí hlavní postavy. Jarmil měl pak pět ztvárnění.

Dále každý vyhledával místa v textu, kde se nejvíce projevuje. Tím se nám text rozpadl na scény, kde dominuje určitá role Jarmila.

Začali jsme tvořit scénář pro „našeho Jarmila“. Tato etapa zkoumání textu byla náročná. Podařilo se nám napsat jednu scénu, kde jsme chtěli diváka seznámit s postavou Jarmila. Hrdinu jsme umístili do hospody ke stolu. Pětice chlapců přicházela, seděla, chodila, stála kolem stolu, vedla řeči v roli charakteru své postavy. Ukázalo se, že je pro diváka obtížné sledovat všechny postavy tak, aby se mu z nich poskládal život jedné.

A také některé pasáže byly příliš zdlouhavé. Naše činnost vyžadovala velkou koncentraci a spolupráci. Viděla jsem, že pokus vytvořit život jedince z různých pohledů je sice zajímavý, ale zdlouhavý. A že bych měla nabídnout jinou cestu ke zkoumání.

Michal a David ale najednou přestali docházet na zkoušky a pro postavu Jarmila zbyli nakonec tři. Celé hledání – jaký vlastně Jarmil bude a co o něm chceme říct, začalo znova. S určitými zkušenostmi z předchozí činnosti a velkou chutí vytvořit Jarmila v roli tří mužů se nám dařilo velmi rychle napsat společně scénář. Pro postavu Jarmila jsme zvolili typ donchuanského seladona, alkoholika a depresivního zoufalce. Wernischův text si tentokrát nerozdělili do minipříběhů dle charakteru své postavy, ale celý příběh pojednali spolu tak, že navazovali postupně na sebe (občas přes sebe). Text naší Krásné kotelnice je pozměněn oproti Wernischově předloze a uvádím pouze naši úpravu.

Krásná kotelnice (úprava, označení postav J1, J2, J3 – Jarmil)

Všichni: (všichni Jarmilové říkají různě)

Já jsem Jarmil a je mi 23 let.

Družka mě vyhodila z bytu.

A nechal jsem u ní kvádro.

A v tom kvádru určitě zůstaly nějaké peníze.

A nešel jsem do farchy.

J3: A opět a opět jsem nepotkal lásku na celý život.

J1: Ačkoli někde jsem četl, že dobře vyvinutý, mladý, zdravý muž potká svou osudovou ženu minimálně desetkrát týdně. Je tedy pravděpodobné, že i já jsem takovou potkal. Ale zřejmě mi nebylo dopřáno ji rozpoznat.

J3: I kdyby platily jen tři z těch bodů, dalo by se říci, že dnešek byl pro mě hodně špatným dnem.

J2: A to ještě není všechno. Vždyť já jsem taky propil poslední stovku. A kam teď půjdu, když nemám peníze? A co tam budu dělat? Pane vrchní, doneste mi ještě sklenku vodky!

J1: No, vidíte pane vrchní, i já se klaním. A teď, mohu vám položit otázku?

J3: Nepůjčila byste mi pět set korun?

J2: Můžete si je kdykoli vyzvednout u mé družky. Jsou v kostkovaném saku, které jsem u ní nechal.

J3: Jsou v náprsní kapse!

J2: Hvězdičky. Měsíček. A támhle je talíř!

J3: Jak rozpoznat osudovou ženu?

J1: Jak asi? Vždyť je to snadné! Osudová žena. Taková jde k člověku sama, ta se ho drží a nepustí. Osudová žena je jako cvičený pes.

J2: Kam teď půjdu? A co tam budu dělat? Čekat, až nastane zítřejší den? To je hrozná představa. Ne. Kašlu na zítřek. Už nikdy žádný zítřek. Trochu si zalítám!

Všichni: Tak shodte mě někdo!

Hlas: Dneska už nemakáme. Zítra je taky den!

Všichni: Žijeme jen jednou! najednou

Všichni: Komíny! Antény! Hromosvody! Střechy s vikýři! Kominické můstky!

postupně: Nějakej ožrala! Uliceeeee!

Hlas ženy: Rudolfe pomoooooc!

J3: Uhlí? Brambory?

J1: Lež a spi!

J2: Spěchej se vznášet!

J3: Uhlí? Brambory?

J1: Lež!

J2: Cožpak to nebylo úžasné?

J1: Kušte!

Všichni: Promiňte, mohu vstoupit?

Kotelnice: No do prdele! Ty jdeš právě tak akorát.

J1: Vy jste ta nejkrásnější žena, jakou jsem kdy viděl!

Kotelnice: Tak pojď. Mám tady vzadu parádní matraci.

J2: Vy jste ta nejkrásnější žena, jakou jsem kdy viděl!
Kotelnice: Už mě začínají svrbět laple.
J3: Vy jste ta nejkrásnější žena, jakou jsem kdy viděl!
Kotelnice: Dělej. Vraž mi ho tam!
J1: Zdál se mi krásný sen. Připlouvají kominické lodě, přistávají u městských mol a vyskakují z nich malí čilí kominíčci.
Návštěvník: To už se děje dávno a nejen Jarmil, ale všichni chlapečkové v tomto městě touží svézti se kominickou lodí.

Tématem našeho absurdního pojetí Jarmila – opilce a ztroskotance – bylo hledání lásky, smyslu života a jeho velký nekonečný sen o krásné kotelnici. Opět jsme se zabývali otázkou typickou pro Wernischovu tvorbu, snu a reality v souvislosti s životními osudy lidí.

Každá postava měla typický charakter a ten jsme se snažili postupně budovat. Jak jsem již psala, několik lekcí jsem zaměřila na pohybovou průpravu, improvizální cvičení vedoucí ke spolupráci a rozvoji rytmu, koncentrační cvičení, hlasová a mluvní cvičení. Konkrétně např. systém pádů, seskoků a létání ve snu bylo třeba načasovat, aby se neztratil rytmus. Pády vyřešit tak, aby se chlapci nepolámali o padající židle, a aby vše plynulo tak, jako plyne příběh. Také postupné nástupy jednotlivých Jarmilů, štronza, společná mluva v konkrétních situacích se staly náměty některých průpravných cvičení. Záměrem bylo, aby vstup do role každého Jarmila byl co nejpřesnější pro jeho charakter a srozumitelný pro diváka. Pro dokreslení charakteru postavy použily i drobné rekvizity – cigaretu měl seladon, flašku alkoholik a kapesník zoufalec.

Příběh Jarmila se odehrává v několika prostředích. Bylo potřeba najít jednoduchý scénografický prvek pro hospodu, most, postel, ulici, loď. V souvislosti s akcemi, které měl umožnit (sezení, stání na něm, padání, vyvolat představu hromady aj.) jsme velmi rychle zvolili tři židle jako metaforu pro všechna prostředí.

Do zpracování příběhu Jarmila jsme také potřebovali zapojit další postavy, které se v textu vyskytovaly. Jejich pohlaví a funkci jsme si přizpůsobili našim představám. Např. číšník je krásná žena (Jarmil neustále touží po ženě), muže shazující Jarmila z mostu vytváří procházející hlas apod.

Potýkali jsme se ale i s náročnými úkoly, např. jak zobrazit „spodinu společnosti“, která používá až příliš hrubý slovník textu a ten bylo třeba pro wernischovské vyznění ponechat. Náročným úkolem bylo vkusně vystavět postavu kotelnice jako „lehčí děvy“.

Eva v roli této ženy se pokoušela najít adekvátně, ne směšně, ne realisticky uchopenou postavu. Ženu, která užívá pokleslý slovník a láká Jarmila k sobě do postele, jsme řešili asi nejdéle.

Nejdřív si pro Jarmily chodila a odváděla je mimo hrací plochu, odkud se pak ozývaly různé zvuky a rány jako padání postele (vše se odehrávalo mimo obzor diváka) a chlapi se vraceli bez košile či ve spodkách. Další pokus byl, že se vyjadřovala rytmickým šviháním bičičku a uzpůsobenou mluvou. Bylo třeba se v této roli nestydět, být výrazná. Odchody Jarmilů ale způsobovaly zpomalení. Nakonec jsme začali používat pásek pro zvuk navozující vyzývavé chování, kotelnice i Jarmilové zůstávají na jevišti a v představě, že jdou za krásnou kotelnicí, si jeden svléká košili, druhý kalhoty, třetí kravatu a jako celek to vytvoří obrazy „lákající prostitutky“.

Tím, že hodiny s Jarmilem a kotelnicí byly velmi zábavné a tvůrčí, scházeli jsme se i o víkendech a postupně dotvářeli text i scénické provedení hříčky.

7. 2. 6. Skupina č 6 (Terka, Pavla, Jirka, Petr)

To jsou řeči ze sbírky *Doupě latinářů* byl text, se kterým jsme pracovali až po prvním uvedení pro veřejnost. Zařadili jsme ho na základě už konkrétní potřeby, kdy dvě dívky s námi přestaly hrát a rozpracovaná inscenace by ztratila v jejich hříčce srozumitelnost.

Nejdříve se jí zabývala Pavla a Tereza. Obě prošly celým vývojem a experimentací s texty I. Wernische, proto jsme poměrně rychle přikročily k inscenování hříčky.

Děvčata se stala drbnami. Opět v improvizacích jsme hledaly prostředí, kde by se jim vhodně „pomlouvalo“. Použily jsme opět židle a proces „drbání“ umocnily využitím španělských kastanět. Wernischův text byl plně zachován, jen rozdělen do dialogu dvou drben.

To jsou řeči (původní text)

Byl jednou jeden, byl a dost, proč o něm mluvit, on sám toho o sobě napovídal až až. A to ještě koktal. Jeho samotného z toho brněla hlava, z toho koktání a ze všeho, co o sobě napovídal, a taky se styděl, takové to byly hlouposti, stejně hloupé jako on sám. Mluvme raději o někom jiném, dejme tomu o druhém. Ale to taky k ničemu nevede, to jsme zase tam, kde jsme byli, i kdyby ten druhý nekoktal, nic to nemění na tom, že byl a dost.

Mluvme tedy o někom, kdo nebyl, abychom se dostali někam, kde jsme ještě nebyli. Nuže — jednou jeden nebyl. To už je přece jen trochu veselejší. Je to však jisté? Jak si můžeme o někom být jisti, že nebyl. Podle čeho poznáme, že nebyl. Podle toho, že nám o sobě nic nenapovídal? Neřekl vůbec nic. To by mohl být důkaz, a teď mě napadá, že by to mohla být také hlavní příčina toho, že nebyl. Pak tedy ale pozor. Byl, nebo nebyl — není to totéž? Představte si: až jednou o mně, o vás někdo řekne byl, neřekne na to někdo jiný: To jsou řeči? (Wernisch 1992, str. 20)

To jsou řeči (úprava do dialogů)

(1. verze, dívky jako drbny, označení postav 1, 2)

- 1: Byl jednou jeden.
- 2: Byl a dost, proč o něm mluvit, on sám toho o sobě napovídal až až. A to ještě koktal.
- 1: Jeho samotného z toho brněla hlava, z toho koktání a ze všeho, co o sobě napovídal.
- 2: A taky se styděl, takové to byly hlouposti.
- 1: Stejně hloupé jako on sám.
- 2: Mluvme raději o někom jiném.
- 1: Dejme tomu o druhém.
- 2: Ale to taky k ničemu nevede, to jsme zase tam, kde jsme byli, i kdyby ten druhý nekoktal, nic to nemění na tom, že byl a dost.
- 1: Mluvme tedy o někom, kdo nebyl, abychom se dostali někam, kde jsme ještě nebyli. Nuže — jednou jeden nebyl. To už je přece jen trochu veselejší.

- 2: Je to však jisté? Jak si můžeme o někom být jisti, že nebyl. Podle čeho poznáme, že nebyl. Podle toho, že nám o sobě nic nenapovídal? Neřekl vůbec nic.
- 1: To by mohl být důkaz, a teď mě napadá, že by to mohla být také hlavní příčina toho, že nebyl.
- 2: Pak tedy ale pozor. Byl, nebo nebyl?
- 1: Není to totéž?
- 2: Představte si: až jednou o mně, o vás někdo řekne byl.
- 1: Neřekne na to někdo jiný..
- Obě: To jsou řeči?

Protože i dívky měly problém s termíny vystoupení, vznikla ještě další verze s chlapci. Téma drben bylo hodně silné a tak experimentace s textem nebyla jednoduchá. Petr i Jirka byli ale už zkušenými tvůrci v celém procesu s Wernischem a hlavně ochotní zkoušet (velká motivace – postoupili jsme na Jiráskův Hronov). Hledali jsme prostředí, kde se mohou dva chlapci či muži potkat a vést dialog, ve kterém „jako o nic nejde“, ale přitom nás jako diváka udrží v napětí. Zvolili jsme nakonec prostředí gangu, mafiánů a agentů, kteří čekají, až jim kořist vběhne do náručí. Úprava textu je trochu jiná, proto ji opět uvádím.

(2. verze, dva chlapci jako agenti – označení postav 1, 2)

- 1: BYL JEDNOU JEDEN, BYL A DOST.
- 2: Proč o něm mluvit, on sám toho o sobě napovídal až až.
- 1: A TO JEŠTĚ KOKTAL.
- 2: Jeho samotného z toho brněla hlava, z toho koktání a ze všeho, co o sobě napovídal.
- 1: A TAKY SE STYDĚL, TAKOVÉ TO BYLY HLOUPOSTI, STEJNĚ HLOUPÉ, JAKO ON SÁM.
- 2: Mluvme raději o někom jiném, dejme tomu o druhém.
- 1: ALE TO TAKY K NIČEMU NEVEDE, TO JSME ZASE TAM, KDE JSME BYLI, I KDYBY TEN DRUHÝ NEKOKTAL, NIC TO NEMĚNÍ NA TOM, ŽE BYL A DOST.
- 2: Mluvme tedy o někom, kdo nebyl, abychom se dostali někam, kde jsme ještě nebyli.

- 1: NUŽE – JEDNOU JEDEN NEBYL.
- 2: To už je přece jen trochu veselejší.
- 1: JE TO VŠAK JISTÉ?
- 2: Jak si můžeme o někom být jisti, že nebyl.
- 1: PODLE ČEHO POZNÁME, ŽE NEBYL.
- 2: Podle toho, že nám o sobě nic nenapovídal?
- 1: NEŘEKL VŮBEC NIC. TO BY MOHL BÝT DŮKAZ, A TEĎ MĚ TAK NAPADÁ, ŽE BY TO MOHLA BÝT TAKÉ HLAVNÍ PŘÍČINA TOHO, ŽE NEBYL.
- 2: Pak tedy ale pozor. Byl, nebo nebyl.
- 1: NENÍ TO TOTÉŽ?
- 2: Představte si: až jednou o mně, o vás někdo řekne byl, neřekne na to někdo jiný...
- Oba: To jsou řeči?

8. Vznik Wernischáže

Po čtyřech měsících hledání a experimentace s texty bylo třeba rozhodnout, jak bychom mohli naložit s nasbíraným a odzkoušeným materiálem. Od začátku školního roku jsem věděla, že skupina chce vytvořit představení. Jinou předlohou jsme se už nestihli zabývat. Proto jsem navrhla, abychom pracovali s Wernischovými texty dál a vytvořili z nich inscenaci. Všichni souhlasili a s poměrně velkou energií začali uvažovat, kudy vést naši cestu od jednotlivých scénických vyjádření k celkovému divadelnímu tvaru. Chtěli jsme sdělit divákovi srozumitelně a divadelně náš pohled na svět prostřednictvím Wernischovy poetiky.

Z důvodu značného vývoje a úprav inscenace, vzniklo několik verzí. Inscenační proces byl velmi náročný v tom, že v každém představení nastaly změny (základ inscenace a první verzi popíšu podrobněji, dále uvedu pouze změny).

8. 1. Tvarování inscenace

Příprava scénáře z upravených a nesourodých textů se pro mne stala velkou výzvou. Zvolili jsme si formu divadelní koláže. Věděli jsme, že zařazení jednotlivých textů nemůže být náhodné, proto naše první uvažování vedlo k odpovědím na otázky – jak, příp. čím texty propojit, aby nepůsobily odděleně, jak a proč jednotlivé texty za sebou poskládat a co chceme divákovi sdělit.

Shodli jsme se na tom, že chceme provokovat diváka k zamyšlení nad životem, a proto mu ukázat nešvary společnosti a lidí, kteří v ní žijí (hádky politiků, vraždy pro nic, pomluvy mezi lidmi, život snílka a opilce). Nechtěli jsme však ukazovat jen zkažený svět, proto jsme např. báseň o lásce zpracovali jako báseň o naději.

- Vytvořila jsem bodový scénář obrazů a na řazení jednotlivých částí jsme se dohodli. Začínali jsme s níže uvedeným scénosledem:

1. *Politický souboj (Náčrt dvou a více básní)*

2. *Drbny (Náhlé vzplanutí, Kanape, Zlý pes, Otravná pohádka)*

3. *Horor v lese (O ženách, které vařily kaši)*

4. *Milostná píseň (Když muž a žena zpívají)*

5. *Jarmil (Krásná kotelnice)*

- Jednotlivé obrazy jsme oddělovali hudebními předěly. Prvotní nápad – využít vlastní doprovod tvořený bicími a akustickou kytarou – jsme bohužel museli opustit, muzikanti neměli dostatek času na zkoušky. Proto jsme zvolili reprodukovanou hudbu a využili nezpívané části skladeb Pohřební kapely. Jejich hudební zpracování nám pomáhalo vytvořit jednak rytmus celé inscenace a navodit atmosféru jednotlivých obrazů. U *Jarmila* pak hudba podkreslovala snové pasáže.

- Současně jsme diskutovali název naší inscenace. Chtěli jsme pozvat diváky na vernisáž textů Ivana Wernische – a najednou Matouš zvolal: „Wernischáž“. Jeho nápad se ihned ujal, dokonce nás velmi ovlivnil ve vývoji inscenace, v níž jsme hledali způsoby divadelního zpracování tématu vernisáže básní a dalších textů.

- Zabývali jsme se např. otázkami, kde by mohla vernisáž probíhat – a tím jsme také určili vhodný divadelní prostor. Zvolili jsme kukátkovou scénu bez opony. Byla velmi jednoduchá, obsahovala dva černé paravány, které rozdělily prostor na části a umožnily příchody a odchody z různých hloubek jeviště. Součástí scény byl také stůl a židle, které byly využívány u většiny obrazů.
- Jednotlivá scénická vyjádření, která vznikla při experimentaci jsme dál upravovali. Hledali jsme výraznější stylizace, zvláště v hereckých projevech. Více jsme se soustředili na dotvoření divadelních situací a obrazů pomocí rekvizit, užitím různých zvuků i světelnými změnami. Např. obraz „drben“ spojoval čtyři hříčky, v nichž si děvčata v nadsázce sdělovala zkušenosti se svými Bedřichy a pomlouvala lidi z okolí – a také ukázala nesnášenlivost mezi sebou.
- Nejnáročnější a nejproblematictější bylo najít vhodný rámec celé inscenace, propojení jednotlivých hříček (dramatických situací) tak, aby celek byl srozumitelný a nebylo to klišé. Dlouho se nám to nedařilo a první verze Wernischáže (už před diváky) byly tímto nedostatkem poznamenané.
- Výtvarnou složku inscenace (kostýmy, barevnost scény, světla, líčení) jsme podřídili hlavnímu tématu – společenským nešvarům. Proto jsme zvolili různé odstíny černé a červené barvy. Světelný plán se proměňoval podle tématu konkrétní hříčky: např. horor měl odstíny červené, láska barvu světlou modro-bílou, drbny byly svíceny žlutým teplým světlem, snové pasáže byly modré apod.
- Výtvarnému pojetí byla podřízena i koncepce plakátu a programu, kterou vytvořil Matouš (namaloval Wernischovu hlavu chrlící texty), Honza ji pak upravil do tiskové podoby (Příloha 1 a 2).

8. 1. 1. První verze (leden 2016)

Vycházeli jsme z představy, že jsme herci, kteří se chystají na divadelní představení – jednotlivé postavy přicházejí na jeviště, přeříkávají si texty, někteří přinášejí rekvizity, jiní se dotazují diváků, zda znají básníka Wernische, další chystají scénu. Pak následovaly divadelní obrazy s hříčkami dle bodového scénáře. Závěr jsme výrazně neřešili, herci se opět sešli na pódiu a všichni naráz končili slovy: Ivan Wernisch.

Generálka 18. ledna 2016 se uskutečnila před zraky studentů gymnázia. Byla to pro nás velmi cenná zkušenost – po představení proběhla se studenty reflexe a my bohužel zjistili, že naše snaha o sdělení tématu je nesrozumitelná, zvláště pro diváka, který o Ivanu Wernischovi vůbec nic neví. Což byl, především pro mne, důležitý impuls přemýšlet o inscenaci jinak.

Premiéra se konala 20. ledna 2016 v Ústí nad Orlicí. Pro názornost dokládám videozáznam (Video 1) a fotogalerii (Foto 1). Z reflexí diváků vyšel podobný závěr jako u studentů: představení bylo méně srozumitelné především proto, že diváci nevěděli, kdo jsou postavy na jevišti a co chtějí svými výstupy sdělit. Lidé se bavili jednotlivými hříčkami, ale celek nepochopili.

8. 1. 2. Druhá verze (únor 2016)

Na scénu opět přicházeli herci, ale s nimi i „autor“, který zahájil vernisáž slovy své básně, pozval diváky na představení a odešel. Později se stal jedním z herců divadelních hříček. Následovaly stejné obrazy dle původního scénáře a změna nastala až v závěru. Všichni herci přicházeli na jeviště se slovy ze svých hříček, říkali je postupně, přitom přeskládali rekvizity na jednu hromadu, pod kterou seděl zhroucený autor a slova herců mířila k němu. Naším záměrem bylo ukázat lidem chaos, nepořádek a jakýsi smutek, až zděšení autora, který pod tíhou všeho píše dál.

Text závěru (Příloha 3) vytvořil Petr. Skupina ho přijala s velkým nadšením, vznikl další obraz naší koláže.

Tuto verzi jsme však divákovi neukázali, protože dvě dívky před představením opustily skupinu. V diskusích jsme stále probírali srozumitelnost příběhu celé inscenace. Zdálo se nám také matoucí, že Matouš je jak v roli autora, tak následně v roli herce.

8. 1. 3. Třetí verze (březen 2016)

Znamenala velké změny jak v pojetí a hereckém obsazení, tak i ve scénáři jednotlivých hříček. Opět jsme vyšli ze slova „vernisáž“ a přizvali na pomoc další postavu v roli návštěvníka.

Scéna se proměnila v galerii, kde probíhá vernisáž uměleckých děl. Na jevišti byly rozmístěny paraván polepené plakáty, zvoucí diváka na „Wernischáž“. Stejně tak tam byly rozmístěni herci ve štronzu (sochy) jako obrazy básníkových textů.

Scéna byla lehce nasvícena – jako poslední vstupuje návštěvník, který jde až na jeviště (to byla nová role, kterou vytvořil Michal) a čte si nahlas z programu, co ho na vernisáži čeká. Tato postava diváka pak byla účastna dění na jevišti, kde se představují jednotlivé texty v podobě divadelních hříček. Divák do nich nijak nezasahuje a vrací se opět na jeviště až v závěru, kdy se také vracejí všichni herci a dohrávají osudy svých hříček. Herec (Návštěvník) je zděšen ze všeho, co si přečetl – co se zrodilo v jeho představách. Trhá texty a utíká z vernisáže pryč, neboť nechce přijmout takový svět.

Další změna nastala ve scéně *Drbny*. Zůstaly pouze dvě, proto jsme zrušili použití stolu a celou scénu přezkoušeli jen se dvěma židlemi. Herečky k pomlouvání využily kastaněty a dozkoušely nový text *To jsou řeči*.

U *Milostné písně* jsme se více zaměřili na budování vztahu muže a ženy, pro hru namlouvání jsme použili činelky a změnili barvu kostýmu na bílou. Chtěli jsme tak podpořit lyrický projev o čisté lásce a jeho odlišnost od ostatních hříček.

Repríza představení proběhla 26. 3. 2016 v Ústí nad Orlicí, její videozáznam příkládám (Video 2).

V reflexi jsme diskutovali o tom, proč Návštěvník po úvodu odejde ze scény za paravány a vrací se až v závěru. Nebylo jasné, co ho v závěru vedlo k tak rychlému odchodu ze scény. Také byly dotazy na milostnou báseň, kdy se názory diametrálně rozcházejí. Někdo byl rád, že si od společenských krutostí odpočinul a někdo měl pocit, že je báseň natolik jiná, že do této koláže nezapadá.

Ve skupině jsme pak diskutovali stále přítomné realistické herectví a nutnost jít do větší stylizace. A také jak zapojit návštěvníka do celé vernisáže.

8. 1. 4. Čtvrtá verze (duben 2016)

Do této verze přibyla další nová postava: uvaděčka, která každému vstupujícímu divákovi rozdávala na začátku vernisáže malou sklenici (panáka) s programem, poslední skleničku dala návštěvníkovi, který šel na jeviště.

Další změna nastala hned v úvodu, kdy jsme se snažili navodit konkrétnější představu o galerii se sochami (a tím i větší srozumitelnost příběhu, který se následně odehrával). Na sochách byly připnuty texty hříček s jejich názvy (sochy po oslovení vždy na chvíli ožily). Pokusili jsme se tak o větší propojení Návštěvníka s příběhy, které si čte, představuje – divák tak vidí i jeho reakce.

Návštěvník občas (z pozadí paravánu) vstupoval do divadelních hříček jako pozorovatel. V závěru opět přicházel s četbou posledního textu, usedal na židli a všechny „sochy“ přišly za ním a útočily na něho, až padl k zemi. Narušené sochy (prezentující příběhy) se vrátily na původní místa. A zděšený Návštěvník opět utíká pryč, nechce přijmout takto předváděný svět.

Představení v této úpravě se uskutečnilo v Hradci Králové na divadelní přehlídce Audimafor dne 2. 4. 2016 a zpracování zaujalo: lektorský sbor nám udělil Cenu za průzkum poetiky IW v inscenaci WERNISCHÁŽ a doporučil inscenaci na celostátní přehlídce Mladá scéna. Tím nám dodal další impuls pro hledání srozumitelnějšího vyjádření našich témat prostřednictvím poetiky Ivana Wernische.

8. 1. 5. Pátá verze (červen 2016)

Poprvé jsme neměnili rámec inscenace a snažili se vrátit k původním textům. Více než divadelní tvar, herectví, mluvu apod. jsme řešili, nakolik každá hříčka splňuje myšlenky Ivana Wernische, které jsme chtěli vyjádřit. Vycházeli jsme ze závěru minulé reflexe – názoru, zda naše divadelní zpracování převyšuje Wernischovo sdělení.

V hříčce Jarmila jsme změnili scénu setkání lehké ženy s Jarmilem a našli pro ni vhodnější divadelní obraz. Ke změně také došlo v obsazení uvaděčky.

Tuto verzi jsme uvedli 26. 6. 2016 na celostátní přehlídce Mladá scéna 2016 v Ústí nad Orlicí. Její videozáznam příkládám (Video 3). Porota udělila souboru Cenu za osobitou poetiku v inscenaci. A doporučila nás do výběru na Jiráskův Hronov 2016.

Reflexe k našemu představení byla velmi konkrétní a podnětná pro další úpravy inscenace. Konečně jsem získala povědomí o tom, jakým způsobem docílit stylizace v herectví, proč ponechat text pro Brechtovské jednání postav a kudy vést příběh k srozumitelnějšímu vyjádření v duchu Wernischovy tvorby.

8. 1. 6. Šestá verze (červenec 2016)

Tato verze proměnila celou inscenaci. Měli jsme velkou motivaci – zahrát si před stovkami divadelníků na Jiráskově Hronově je lákavé, proto jsme podstoupili velmi komplikovanou měsíční přípravu.

První a dost zásadní problém nastal, když tři dívky odmítly jet na festival. Tím nám vypadl celý obraz *Drbny*, dívka z role uvaděčky přešla do role Ženy v hříčce *Horor v lese* a museli jsme hledat novou uvaděčku.

Menší problém byl s vytvořením nového scénáře. Abychom zachovali alespoň částečně strukturu inscenace, navrhla jsem znovu nazkoušet text *To jsou řeči* (původně říkala děvčata v *Drbnách*). Požádala jsem Petra a Jirku, kteří byli zapálenými divadelníky a věděla, že jsou schopní nazkoušet text v novém pojetí. Tím se proměnil scénář a vznikl nový scénosled v pořadí: *Začátek vernisáže*, *Politici*, *Horor v lese*, *Agenti*, *Milostná píseň*, *Jarmil*, *Konec vernisáže*.

Další velká změna nastala v pojetí role *Návštěvníka*, který byl přítomen na jevišti nebo v hledišti a do jednotlivých obrazů plynule vstupoval a reagoval. Divák lépe rozuměl tomu, co se na jevišti odehrává. Propojilo se mu spojení *Návštěvník – Sochy – texty – divadelní hříčky – představy – Wernisch*.

Proměna nastala i v postavě *Uvaděčky*, která zahajovala a ukončovala *vernisáž*. V závěru inscenace nachází *Uvaděčka* mezi uměleckými díly padlého *Návštěvníka*, který nereaguje, a tak mu *Uvaděčka* připne cedulku (stejnou jako u ostatních soch) se slovy: „Další do sbírky“.

Upravili jsme rovněž text *Hororu v lese*. Postavy nemluvily pouze za sebe, ale spíš své chování komentovaly, což velmi napomohlo jasnějšímu vyznění hříčky. *Milostný příběh* jsme předvedli jako příběh od poznání a lásky ke krutosti. Proměnila se atmosféra, kostýmy, hříčky jsme doplnili různými nástroji a zvuky. Poslední úpravou bylo nové řešení scény *Jarmila a lehké ženy*.

Tuto verzi jsme hráli nejdříve pro veřejnost v Ústí nad Orlicí a 31. července ji uvedli na Jiráskově Hronově. Hráli jsme v sokolovně, což nebyl ideální prostor ani prostorově ani světelně. Energie vyřazující z hlediště i jeviště však vše vynahradila. Nepříliš kvalitní videozáznam dokládám (Video 4). Se stejnou úpravou jen opět vyměněnými herci jsme ještě vystoupili v říjnu v Praze na přehlídce DVD v Disku.

8. 1. 7. Sedmá verze (říjen 2016)

Poslední verze vznikla z předešlé, k ní jsme pro porovnání přiřadili znovu obraz *Drbny*. Tak se k sobě dostaly dva stejné texty v různých divadelních provedeních.

Tuto verzi jsme zahráli v Bechyni na Nahlížení v říjnu 2016 a opět dokládám její videozáznam (Video 5) a fotogalerii (Foto 2).

9. Závěr

V této práci jsem se pokusila zachytit vznik inscenace s kolektivem studentů gymnázia a vysokoškoláků, kteří už většinou měli divadelní zkušenost. Skupina to byla naprosto výjimečná, protože velmi dobře spolupracovala a chtěla být spolu a tvořit. Zvláště nejstarší členové byli velmi aktivní a strhávali svojí energií i ostatní. Proto mohla být naše společná tvůrčí cesta završena divadelní inscenací.

Setkali jsme se s naprosto odlišným procesem práce, než jsme byli dosud zvyklí. Nabídla jsem texty k recitaci, protože jsem z předchozího roku měla zkušenost, že se díky recitaci mnohem lépe kultivuje jejich hlasový a mluvní projev. Předpokládala jsem, že se náměty k recitaci, různými hlasovými a mluvními cvičeními budeme zabývat asi měsíc. A pak začneme hledat předlohu pro vytvoření činoherní inscenace, o kterou v úvodní lekci školního roku projeví zájem. To, že nám básně a krátké prozaické útvary naplní činnost celého školního roku, bych nevěřila.

Neměla jsem žádné zkušenosti s analýzou a interpretací lyrických textů, dílo Ivana Wernische jsem na začátku procesu neznala. Po prvních lekcích a seznamování se s jeho texty u mne vzrostla touha po objevování nového, po hlubším poznání osobnosti a díla Ivana Wernische. Podařilo se mi motivovat a vést studenty tak, že jeho poetika nás zajímala společně. A nakonec se rozhodli pro vytvoření divadelní inscenace Wernischáč jako koláže na námět jeho textů.

Ne všechny fáze přípravy představení byly stejně tvůrčí a zajímavé. Fáze experimentování byla občas zdouhavá, ale nutná pro pochopení a následné divadelní zpracování. Tím, že jsem volila různé metody práce, nedošlo k nějaké velké krizi a proces zkoušení byl pro všechny přijatelný. Bylo to také tím, že texty byly pestré, velmi inspirativní a poměrně krátké. Hledání divadelních výrazových prostředků a tvorba jevištního tvaru jako celku se nesla v duchu kolektivní spolupráce.

Před premiérou byla skupina skvěle stmelená. Všichni se zvědavostí očekávali, jak diváci naše představení přijmou. Prvotní rozpaky a nepochopení inscenace nás neodradili a hledali jsme a zkoušeli dál. To je myslím hodně výjimečné a netypické v práci se středoškolským souborem. Neúspěch pro nás znamenal výzvu zkusit znovu a jinak.

Celkem složité zastupování někoho, kdo skupinu opustil, nové role a časté zkoušení bylo někdy hodně vyčerpávající. I to soubor překonal a neukončil cestu za objevováním Ivana Wernische. Oněch sedm verzí naší Wernischáže je toho svědkem.

Pro mne znamenala tato inscenační práce nové ověření možností a hranic studentského divadla. Sama jsem si znovu uvědomila uměleckou a estetickou stránku divadla hraného středoškolským kolektivem. Díky Ivanu Wernischovi a jeho bohaté tvorbě jsem se dostala ke zkoumání textů z jiného úhlu pohledu, než jsem byla dosud zvyklá. Získala jsem tím velkou inspiraci i pro můj další rozvoj.

Uvědomila jsem si také, jak zásadním předpokladem pro práci se studentským kolektivem je dobrá motivace pro práci na představení. Jak je důležité, aby vedoucí skupiny měl dobře připravený plán práce a věděl, čeho chce docílit. Měl by znát svůj inscenační záměr a diskutovat jednotlivé kroky se skupinou. Aby znal členy své skupiny a vytvořil jim bezpečné prostředí pro vyjadřování svých pocitů. Nechal je svobodně, kreativně pracovat a byl připraven je podpořit a pomáhat.

Seznam literatury

Prameny

WERNISCH, Ivan. *Doupě latinářů: sežrané spisy*. 1. vyd. Brno: Petrov, 1992, 96 s. ISBN 80-5247-36-4.

WERNISCH, Ivan. *Proslýchá se*. 1. vyd. Brno: Petrov, 1996, 140 s. ISBN 80-85247-81-X.

WERNISCH, Ivan. *Kominické lodě*. 1. vyd. Brno: Druhé město, 2009, 128 s. ISBN 978-80-7227-280-8.

Odborná literatura

HVÍŽĎALA, Karel. *Jak myslet...umění*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2013, 240 s. ISBN 978-80-204-3126-4

MACHKOVÁ, Eva. *Metodika dramatické výchovy: zásobník dramatických her a improvizací*. 12. vyd. Praha: NIPOS, 2011 [1978]. 156 s. ISBN 978-80-7068-250-0.

MACHKOVÁ, Eva. *Úvod do studia dramatické výchovy*. 2., upravené vyd. Praha: NIPOS, 2007 [1998]. 198 s. ISBN 978-80-7068-207-4.

MACHKOVÁ, Eva. *Volba literární předlohy pro dramatickou výchovu aneb Hledání dramatičnosti*. 3., dopl. vyd. Praha: Nakladatelství Akademie múzických umění, katedra výchovné dramatiky, 2012 [2000]. 148 s. ISBN 978-80-7331-214-5.

MARUŠÁK, Radek. *Literatura v akci: Metody dramatické výchovy při práci s uměleckou literaturou*. Praha: AMU, Divadelní fakulta, katedra výchovné dramatiky, 2010. 196 s. ISBN 978-80-7331-172-8.

MARUŠÁK, Radek, KRÁLOVÁ, Olga, RODRIGUEZOVÁ, Veronika. *Dramatická výchova v kurikulu současné školy: Využití metod a technik*. Praha: Portál, 2008. 128 s. ISBN 978-80-7367472-4.

MLEJNEK, Josef. *Dětská tvořivá hra*. 3. vyd. Praha: NIPOS-ARTAMA, 2011 [1981; 1997]. 152 s. ISBN 978-80-7068-001-8.

PALARČÍKOVÁ, Alena. *Tygr v oku aneb O tvorbě inscenace s dětmi a mládeží*. 2., upr. vyd. Praha: NIPOS-ARTAMA, 2011 [2001]. 136 s. ISBN 978-80-7068-005-6.

PAVELKOVÁ, Tereza. O přesazích dramatické výchovy a přehlídky DVD. *Hybris*. 2016, č. 27, s. 43-44.

SLAVÍK, Miroslav. *Cesta k divadelnímu tvaru s dětským souborem*. Praha: IPOS-ARTAMA, 1996. 52 s. ISBN 80-7068-094-6.

SPRÁVCOVÁ, Božena. Svězti se kominickou lodí. *Tvar*. 2009, roč. 28, č. 8, s. 2, ISSN 0862-657-X.

ŠRAJBOVÁ, Michaela. Ivan Wernisch a jeho vztah k textu. *Host*. 2001, roč. 17, č. 6, s. 25-30.

ŠTEMBERGOVÁ KRATOCHVÍLOVÁ, Šárka. *Mluvní výchova dětí*. V tomto souboru vydání první, *Metodika mluvní výchovy dětí 4.*, revid. vyd., *Výrazová hlediska mluveného projevu 5.*, uprav. vyd. Praha: ARTAMA, pracoviště NIPOS, 2016. 192 s. ISBN 978-80-7068-305-7.

TRÁVNÍČEK, Jiří. Stanu se menším... *Tvar*. 1996, roč. 7, č. 21, s. 20, ISSN 0862-657-X.

WAY, Brian. *Rozvoj osobnosti dramatickou hrou*. Přeložila Eva MACHKOVÁ. 2., revid. a aktualizované vyd. Praha: STD; NIPOS, 2014. 234 s. Přel. z: *Development Through Drama*. ISBN 978-80-903901-4-0 (STD); 978-80-286-9 (NIPOS).

WERNISCH, Ivan. *Loutky*. 1. vyd. Vimperk: Československý spisovatel, 1970, 112 s.

ZAHÁLKA, Michal. Nad Audimaforem... *Divadelní HROMADA*, 2016, jaro-léto, s. 27.

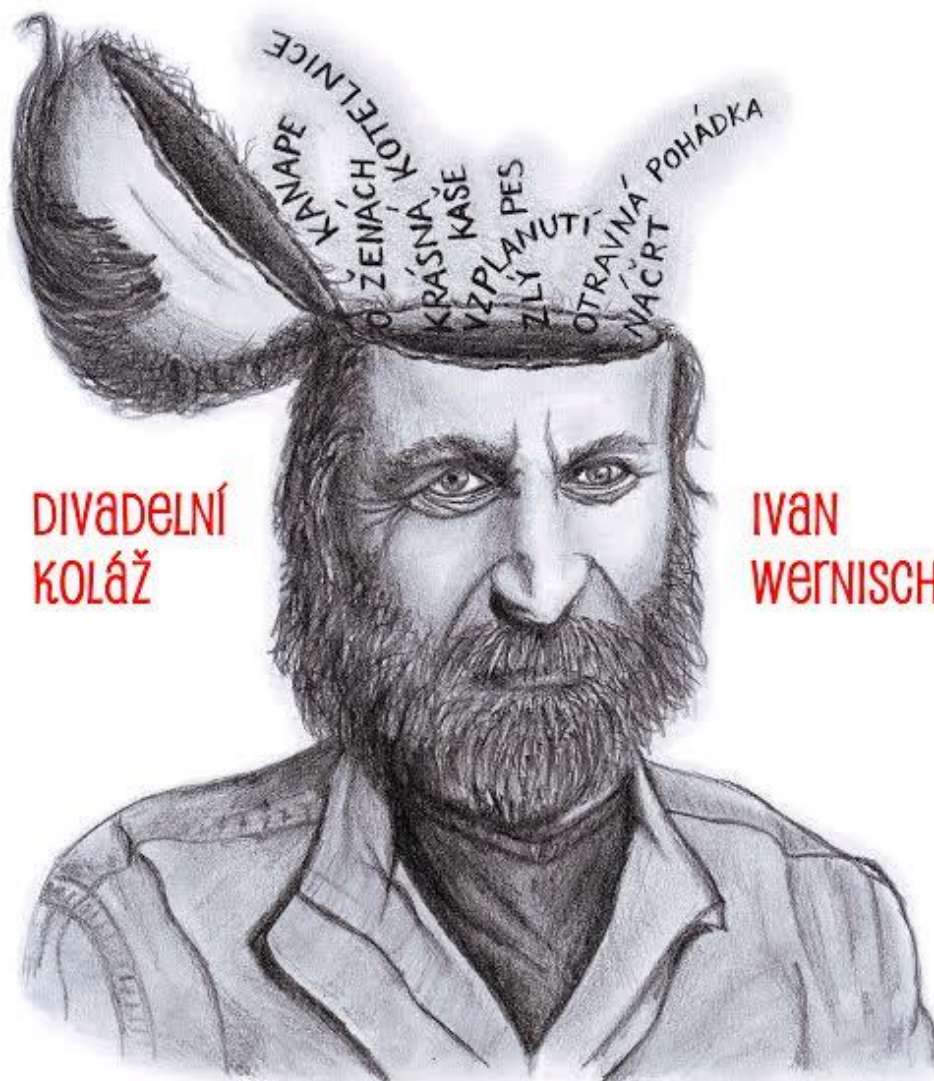
ZÁHORA, Jakub: *Vývojové tendence v poetice Ivana Wernische*. Brno, 2013. Diplomová práce (Mgr.). Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví. [online] Citováno dne: 20. 6. 2017. Dostupné z https://is.muni.cz/th/333224/ff_m/Zahora__333224_-_diplomova_prace.pdf

ZÁMEČNÍKOVÁ, Emilie. *Cesta k přednesu aneb Průvodce pro pedagogy a mladé recitátory*. Praha: NIPOS-ARTAMA, 2009. 144 s. ISBN 978-80-7068-236-4.

Přílohy

Příloha 1

DS VESELÉ ZRCADLO GYMNÁZIA ÚSTÍ NAD ORLICÍ

DIVADELNÍ
KOLÁŽ

IVAN
WERNISCH

WERNISCHÁŽ

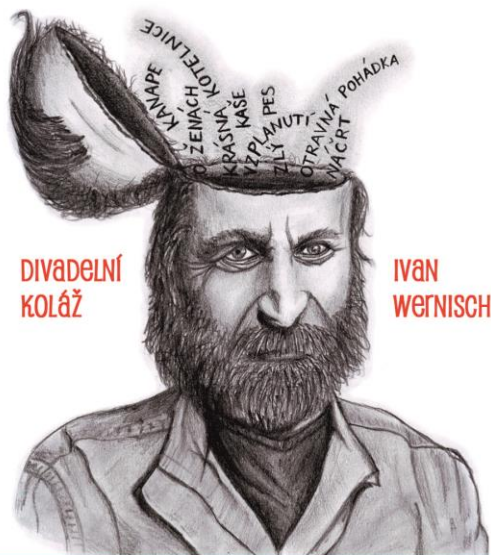
20. LEDNA 2016 V 18 HOD.

Malá scéna, Ústí nad Orlicí

VSTUPNÉ DOBROVOLNÉ

Příloha 2

DS VESELÉ ZRCADLO GYMNÁZIA ÚSTÍ NAD ORLICÍ

DIVADELNÍ
KOLÁŽ

IVAN
WERNISCH

Wernischáž

„ale jistě: I BÁSNĚ ČASTO DĚLÁM JAKO KOLÁŽE.“

„VŽDYCKY MĚ ZAJÍMALO TO, CO JE VYTĚSŇOVANÉ, VYSTŘKANÉ
NA OKRAJ ČI ZA OKRAJ - PERIFERIE MI PŘIPADÁ ZAJÍMAVĚJI:
MALEBNĚJŠÍ, PERIFERNÍ LITERATURA JE ŽIVĚJŠÍ.“

TEXT: IVAN WERNISCH
ÚPRAVA: LENKA JANÝŠOVÁ A SOUBOR
HUDBA: POHŘEBNÍ KAPELA
SVĚTLA A ZVUK: PAVEL CIBULA, TOMÁŠ MUSIL

IVAN WERNISCH (* 1942)

Český básník, překladatel a novinář

DŘÍTEL CENY JAROSLAVA SEIFERTA (1992), STÁTNÍ CENY
ZA LITERATURU (2012) a MAGNESIA LITERA (2013)

V 70. - 80. LETECH NESMĚL OFICIÁLNĚ PUBLIKOVAT
JEHO DÍLA VYCHÁZELA POUZE V SAMIZDATU NEBO EXILOVÝCH
VÝBORECH

OD ROKU 1990 PŮSOBIL TAKÉ JAKO REDAKTOR LIDOVÝCH
NOVIN

BĚHEM SVÉ KARIÉRY PUBLIKOVAL VÍCE NEŽ ČTYŘICET DĚL
BÁSNIČKÉ SBÍRKY, VÝBOHY ČI ANTOLOGIE

NÁČRT DVOU A VÍCE BÁSNÍ

PETR JANOTA, JIŘÍ PROCHÁZKA, EVA STEJSKALOVÁ

TO JSOU řeči - NÁHLÉ VZPLANUTÍ - KANAPE

PAVLA PELINKOVÁ, TEREZIE JAKUBCOVÁ

O ŽENÁCH, KTERÉ VAŘILY KAŠI

NIKOLA HONZOVÁ, MARTINA PRAŽÁKOVÁ, JAN PRAŽÁK

KDYŽ MUŽ A ŽENA ZPÍVAJÍ

JAKUB MUSIL, EVA STEJSKALOVÁ

KRÁSNA KOTELNICE

PETR JANOTA, JIŘÍ PROCHÁZKA, MATOUŠ PAVLÍK,
EVA STEJSKALOVÁ, NIKOLA HONZOVÁ

NÁVŠTĚVNÍK: MICHAL BLAŽEK

HOSTESKA: TAŘÁNA BIZHEZYTSKÁ

Příloha 3

Byl jednou jeden, ale brzy umřel...napřed se trochu opil a pak, jak se tak motal svatebním průvodem...zdál se mu krásný sen...ani se mi o něm nechce vyprávět...no bodejt...není třeba...byl to jen sen...to bylo tak...zhora z temných mračen zaznívá hlas... jdi udělat kaši!...dobře, ale napřed budu vařit já...no, do prdele...to je otrava! ...to řekl a rozplynul se...udělám tedy kaši sám...tak to ne!...všichni chlapečkové v tomto městě touží svézt se kominickou lodí...ale okolnosti jsou právě poněkud jiné... opět jsem nenašel lásku na celý život...ačkoliv někde jsem četl, že...když zhora z temných mračen...naproti hasičské zbrojnici...byla báseň, která by se od básně...která by, kdyby byla...normální družička...neřknu-li...druhá žena, která žije v lese...byla by...nejkrásnější žena, jakou jsem kdy viděl...a to jí bylo teprve 12...jenomže to ještě není všechno...znovu a znovu...další noc...vyhodila z bytu...druhá žena...nějaké maso...skrz naskrz prolezlý ...pitomostí a nezajímavostí svého okolí...kde se vzala...kaše ...v lese... to se stává na venkově... všichni zahynou a dobře jim tak...Svět je krásnější

Táňa, Terka J., Jirka, Pája, Terka S., Kuba, Honza, Nikča, Evča, Matouš, Peťa, Martá

Příloha 4

Příloha 5

Nahlížení 2016 – Bechyně.

Tvůrci představení znázorňují ideální podobu představení, strukturu a okolnosti vzniku inscenace.

Veselé zrcadlo, Gymnázium Ústí nad Orlicí: Wernischáň

JE TO NAŠE PŘEDSTAVA WERNISCHE

Rozhovor se souborem Veselé zrcadlo

Jak se zrodila tahle inscenace?

Eva: My nejdřív vybírali texty na recitaci a nějak jsme narazili na Wernische. Na recitaci jsme si vzali nakonec něco jiného, tak Wernische jsme použili na tohle.

Proč právě Ivan Wernisch?

Pavla: Byli jsme na okresním kole recitace a postoupili jsme dál, ale bylo nám řečeno, že máme nevhodné texty. Tam byla paní Jana Trojanová, která nám řekla jméno Wernisch.

Co vás na něm zaujalo?

Táňa: Je dost originální. Nikdo jako on není.

Petr: Je přímočarý a nebojí se. Žádné téma pro něj není ozeňavé. Jde úplně do čehokoli. My jsme šli vlastně taky až do čeho to šlo.

Zvolili jste takovou hororovou atmosféru...

Jirka: Wernisch píše takovým stylem, že tam ten horor je cítit i když to jen píše. Jsou to jednoduché věty bez zbytečných popisů a my jsme jenom přijali ten styl a nějak se to pokusili zinscenovat.

A to byl nápad režisérky Lenky Janyšové, nebo váš?

Petr: Stylizace scén vznikala dohromady. My si ty texty vzali a pak zkoušeli jak to bude vypadat, když to bude tak, nebo zase tak... A než vznikla poslední scénka, která má asi pět minut, tak nám trvalo třeba jen dva měsíce dostat to do té podoby a až následně to formovat. My si s tím hráli, dělali různá cvičení a pak jsme si řekli jo, to je přesně to, co chceme. Že tam bude třeba to násilí, politika, erotično.

Pavla: Vy jste viděli několik básniček, ale my ze začátku neměli vybrané přesné básničky. Měli jsme si původně něco vybrat a myslím, že tady je jeden, nebo dva lidi, kterým ty původní texty zůstaly. Jinak jsme se v tom brodili a pročítali všechny možné sbírky. Nakonec jsme si zvolili jen úzký výběr. Původně toho vznikalo víc.

Všichni jste studenti místního gymnázia, ať už současní, nebo bývalí. Kolik času jste vlastně Ivanu Wernischovi věnovali během výuky?

Petr: Dostali jsme výpisky. Papír, který obsahoval jeho jméno. Ale bylo to jen zasazení do kontextu. Jinak nezbyl čas. Já ho měl u maturity.

Ponořili jste se do studia Wernischova díla i jeho jako člověka v rámci přípravy na inscenaci?

Petr: V rámci bádání jsme si napůjčovali všechny knížky, co jsou tady v knihovně. Pár jsme jich taky zničili a museli je zaplatit. Všechny jsme je pak přečetli odshora dolů a hledali. A taky jeho samotné jsme zkoumali. A myslím že postupem času jsme ho poznali i trochu jako člověka. Snažili jsme se ho ukázat taky z naší stránky. Naše představa Wernische je taková.

Ve které sbírce jste si toho našli nejvíc?

Nikola: Kominické lodě, asi. No já si jinou nepamatuju. Jirka: Tam byly delší, spíš epické básně. To byla třeba ta poslední scénka. A byly čí dál morbidnější.

-vím-

Slovomrak (čti wordcloud) je vizualizací reakcí diváků ihned po představení. Čím větším písmem je výraz uveden, tím vícekrát jej diváci v souvislosti s představením pronesli.

RECENZE

VÍTEJTE NA WERNISCHÁŽI...

Na závěr festivalu se s diváky rozloučil domácí soubor Veselé zrcadlo z Gymnázia Ústí nad Orlicí vernisáží, totiž Wernischáží... Výrazně vizuálně stylizované pásmo poezie a prózy z díla Ivana Wernische, doprovázené úryvky písní z Pohřební hudby, zaujalo jak estetickou stránkou, tak vlastním uchopením poetiky básníka. Ne všem se ovšem nutně musela interpretace z Wernischeho díla zamlouvat. Patrně záleželo nejvíce na vztahu diváka k jeho dílu a vlastní představě toho, jak by se mělo interpretovat. Takže pro soubor bylo jistou výhodou, pokud divák předchozí představu (očekávání) neměl, a jen se ponořil do časoprostoru chvíle.

Samotný kousek, jak už bylo řečeno, byl pečlivě stylizován do formy vernisáže, kde jsme se společně s interprety mohli virtuálně pohybovat, a místo statických obrazů nám byly nabídnuty obrazy textové a rozpohybované v scénické formě. Už při vstupu do sálu byl nám vtipně nabídnut symbolický welcome drink, tedy prográmkem srolovaný ve skleničce. A před námi se otevřel pohled na scénu, kde ve štronzu byli rozmístěni všichni protagonisté, kteří se posléze dali do pohybu po scéně.

Výběr veršů a próz mohl evokovat nejrůznější možnosti interpretace koncepce. A tak záleželo na divákovi, zda si rozdělil jednotlivé útržky prózy a veršů na mužská a ženská témata, zda pojal tuto vernisáž jako cestu lidským životem v nejrůznějších situacích, absurdně laděných snech a představách, či jako neustálé hledání spřízněné duše. Anebo přijal ne vždy zřetelně akcentovanou vizi protagonistů ukázat mozaiku rozmanitých motivů, a témat, z nichž se skládá svět a život každého z nás.

Původní nabídka sledovat wernischáž očima přichozí jednotlivce (herce), se během představení rozostřila, a tak se vlastně každý divák nakonec vydal na cestu sám, což mu dávalo možnost interpretovat si viděné po svém, nikoli zprostředkovaně.

Rozhodně je třeba ocenit estetickou stránku věci, práci s kostýmy, se světly, s hudbou, s pohybovou a choreografickou stránkou celého představení. Patrně pro všechny nejpůsobivější částí byl trialog osobnosti básníka, ztvárněného třemi různými interprety, který působil vizuálně provokativně a tím i zajímavě. Stejně tak lze pochválit interpretaci textu, naplněnou vnitřní imaginací, která byla u těchto tří na kvalitní technické úrovni.

Výsledný tvar nabízel, ale nenutil přijmout tuto interpretaci Wernischeho díla za svou. Umožnil na jedné straně prožít si příjemně a hravě čas představení, anebo se jen (po vzoru vernisáží) zaměřit na konkrétní postavy, či texty, které ho zaujaly.

Jana Soprová

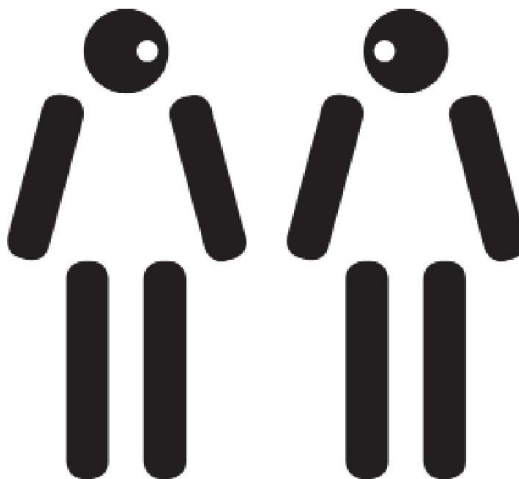
DISKUSE O INSCENACI

Diváky koláž textů Ivana Wernische zaujala. „Představení mě velmi bavilo a líbilo se mi i po vizuální stránce. Mám ráda spojení slova a vizuála. Příjemné bylo také propojení s publikem,“ uvedla jedna z divaček. „Hodně se mi líbila moderní hudební složka,“ řekl jeden z debatérů. „Ocenila bych práci se světlem a s muzikou, která nebyla, na první dobrou. Se světly se v představeních na Mladé scéně většinou moc nepracuje a tady ano a byl z toho mnohem divadelnější tvar než u jiných představení,“ chválila další diskutérka.

„Líbilo se mi to, že se souboru na poměrně malé ploše podařilo obsáhnout různé roviny Wernischeovy tvorby - jak tu prosaickou, s hororovými prvky, tak tu lyričtější, poetickou,“ chválila jedna z divaček. „Líbilo se mi velké rozpětí emocí - to, že uhlazená, elegantní vernisáž má i své spodní proudy,“ dodala další. „Možná to bylo o tom, že čist Werniše je na vlastní nebezpečí - ten člověk, který na vernisáž přišel, přece nakonec umřel,“ podotkl při diskusi o tom, zda má inscenace jednotné téma, jeden z debatérů. „Moc se mi líbilo, jak byli herci na scéně už před zahájením inscenace, uvedlo mě to do prostředí vernisáže ještě před tím, než představení začalo,“ popisoval svůj zážitek další diskutující.

Zřejmě největší úspěch u diváků zaznamenala scéna s „roztrojeným“ mužem. „Hodně se mi líbila scéna s třemi kluky, kteří představovali tři stránky jednoho člověka,“ chválil jeden z diváků. „Báseň s jednou postavou rozdělenou do tří herců byla nejvýraznější, skoro by se z ní dalo udělat samostatné představení. Přišlo mi, že byla nejvíc propracovaná,“ dodal další. „Pokud někdo Wernische nezná, mohlo představení vyvolat zájem si od něj něco přečíst,“ doplnila jedna z divaček.

-das-

-6-

VESELÉ ZRCADLO, GYMNAZIUM ÚSTÍ NAD ORLICÍ
WERNISCHÁŽ

I UČITEL MŮŽE FUNGOVAT V ROLI KAMARÁDA

ROZHOVOR

Rozhovor s vedoucí souboru Veselé zrcadlo Lenkou Janyšovou

Veselé zrcadlo je jedním ze souborů tady, který není režisérský, ale pracuje s mládeží. Jaký je pro tebe rozdíl mezi režisérem a pedagogem?

Ve svém působení v divadelním oboru to mám vlastně spojené. Tady nejsem vlastně ani pedagog, ani stoprocentní režisér. Jsem někdo, kdo nabízí možnosti zkusit si práci s divadelním tvarem. Snažím se jít cestou diskuse. Já nabídnu, oni přijmou nebo nepřijmou, a je to tak i naopak. Takže myslím, že to je opravdu vzájemná diskuse, víc než vyložené režisér nebo vyložené pedagog.

Takže jsi tam ještě v úplně jiné roli než za katedrou.

Naprosto. Pro mě je to úplně jiný svět. Mám pocit, že tady je najednou prostor ukázat děckám, že i učitel může fungovat v roli kamaráda.

Jak to probíhalo tady? Nabídla jsi Wernische a mladí nabídku přijali?

V letošním roce jsem přišla s nabídkou vybrat si text k recitaci. Přinesla jsem různé autory: Krchovského, Wernische a další. Těch Wernischů bylo nejvíc (co bylo u nás v knihovně) a zajímavé je, že všichni si vybrali nějaký jeho text. Tak jsem to s nimi začala postupně rozebírat – proč si ten text vybrali, co je na něm zajímavé. Postupně z toho vznikaly zajímavé tvary a tak přišel nápad udělat představení. Nejvíc jsme si asi hráli s Kominickými loděmi, které nejsou vyložené text, ale spíš heslovité obrazy. Jarmilův bylo nejdříve pět, ale protože chlapci nebyli nikdy všichni, osekali jsme to na tři. Byla to velmi zajímavá práce.

Měnila se inscenace i v průběhu hraní?

Naprosto. První představení pro veřejnost nemělo žádný rámec, bylo to několik hříček za sebou, ale něco tomu chybělo, nemělo to celkové vyznění, diváci hodně tápali, o čem hrajeme. A každé představení jsme zpřesňovali, protože se měnilo i obsazení. Největší změna nastala po celostátní přehlídce. Tři dívky řekly, že mají jiné povinnosti, takže jsem stála před otázkou, jestli to nezrušit, ale nakonec se to povedlo vymyslet, alternovat a kompletně přezkoušet.

Nápad rámce a vyznění přišel kdy?

To se odpíchlo od názvu. Přišel na něj Matouš. Protože Matouš krásně maluje, zrodil se z toho plakát, kdy jsme všechny ty myšlenky, absurditu a existenciální problémy nechali vylézat mu z hlavy. A když už je to tedy vernisáž, tak co je na vernisáži – díla a někdo, kdo se na ně bude dívat. Ten návštěvník tam nejdříve vstoupil jen na začátku a na konci, s tím, že to skončilo jeho útekem. Lidé ale nepoznali konec a porota nám řekla, že by měl vstupovat i do průběhu. Teprve po národní přehlídce, kdy se všechno kompletně měnilo, jsme nechali jeho jako hrdinu, aby se stal jedním z Wernischových textů.

Jsi spoluorganizátorka Mladé scény, celostátní přehlídky, která se zabývá studentským divadlem. Co je pro tebe studentské divadlo a v čem je vaše představení splňuje?

Studentské divadlo je samozřejmě vymezeno věkově a pak myslím, že je dobře, když se tam ukazuje spolupráce vedoucího a studentů. Že to není jen rukopis režiséra, ale je tam vidět jejich pohled. Myslím, že nám se letos opravdu podařilo zajímavé propojení, právě díky tomu, že jsem nepřišla s hotovým scénářem. Pro mě to bylo mnohem zajímavější.

Pustila by ses se svými studenty do takového tématu, jakým se zabývali v představení Jelizaveta Bam, které s vámi bylo v bloku?

Určitě. Mám ráda témata, která hýbou srdcem a lidmi. To je nakonec i ten Wernisch, ale tohle je mnohem závažnější. My jsme dělali i šedesátá léta, padesátá léta, byť formou muzikálu, ale ta závažnost tam také byla. Mám tento typ dramatiky ráda.

Jan Mrázek

Účinné, pěkné, konvenovalo mi.

Pán

Inscenace se mi hrozně líbila, protože sama dělám divadlo poezie.

Blanka

Líbilo se mi to, ale jsem z toho zmatená. To je asi můj problém. Moc tomu nerozumním, nevyznám se v tom. Ale líbilo se mi, jak to bylo vizuálně propracované.

Míša

Přišlo mi to hrozně zajímavé. Nikdy jsem nic podobného neviděla.

Bára

Zvláštní. Víc k tomu asi neřeknu. Zajímalo mě, jak se omladina staví k ochotnickému divadlu a překvapilo mě to. Úžasné herecké výkony. Ale téma je těžko uchopitelné.

Jana

Velmi příjemná procházka poezií. Hodně mě to bavilo, protože tuhle poezii neznám. Viděl jsem to, co jsem chtěl vidět. Jsem spokojený.

Vítá Zborník

Hodně zajímavé, ale netypické. Bála jsem se trochu, že to budou obyčejné básničky, ale bylo to ztvárněné vážně hezky. A docela mě to nadchlo k tomu, abych se koukla, kdo je vlastně Wernisch.

Kristýna

Líbila se mi poslední část, kde byli tři lidi a zároveň jeden.

Adam

PRO NIC ZA NIC UTÝRÁN **RECENZE**

Návštěvník se dostane do podivné galerie, vytvořené na jevišti z živých těl. Překvapený muž obchází exponáty, které jej vždy vylekají krátkým výpadem a opět ztuhnou v původní pozici. A pak se postupně exponáty rozžijí. Pod vlivem pronášené poezie strhne se vždy mezi dvěma či třemi postavami mela, do níž se návštěvník v závěru nešťastně přimotá – a tu poslední, největší, již nepřežije. Je ubit surovostí poezie, stává se dalším exponátem.

Těto koncepci divadelní koláže z Wernischových textů odpovídá mrtvolné líčení herců, vždyť jejich život je životem záhrobním. Odtud i expresivní a jaksi neživoucí herecký výraz. Slova pronášejí, o slova se přetahují, slova a kvůli slovům se tlučou i utlučou, nic lidštějšího se mezi nimi neodehraje.

Expresivita a odlišnost je u podobných textů daná tradicí. V tomto duchu bývají například inscenovány hříčky Jacqese Préverta, kombinující černý a nonsensový humor. Úskalím bývá to, že sošné pozice, přehnaná artikulace a silnými tahy vykreslené schematické situace stávají se skrze svou strojenost poněkud jednotvárnými. Uniknout z daného tónu je nesnadné. Zdálo se mi, že tato potíž se ve Wernischáži vyjevuje především u textů, které se ze světa

nonsensu a černého humoru vymykají. Nejspíše to platí u exponátu, nazvaného Když muž a žena zpívají, kde herecký pár pronáší text vyložený lyricky. Poslední výstup o Jarmilovi, kterého družka vyhodila z bytu, rovněž překračuje zámr groteskně nonsensový, ozývá se v něm nota existenciální, která by možná potřebovala trochu lidskosti. Naopak u pojednání o vaření kaše, při kterém se dvě ženy surově tahají o kastrol, se mi zdál daný přístup adekvátní.

Tak, jako je jasné vymezená poetika a přístup k herectví, je rychle jasno i ve struktuře koláže. Po předehře uvaděčky a návštěvníka se jeviště vyklidí a pak už nastupuje jeden exponát po druhém. Je otázka, zda přehledná struktura nebrání zážitku z narůstajícího chaosu, ústícího do finále celého souboru.

Inscenování koláže z poezie vyžaduje scénické řešení, které z literární předlohy nelze vyčíst. Je to nárok na invenci, vylučující ilustrativní přístup. V tom smyslu se galerie zombií, z nichž krev vysál krutý básník tím, že vůbec vzal tužku a papír do ruky, zdá jako dobrá možnost. Ze všeho nejvíce jsem ocenil závěry výstupů, z nichž přes veškerou hřmotnost pointa pokaždé znovu vyvula. A tohle vypracované „nic“ se mi zdálo podstatou celé koláže.

Jiří Adámek

„Ústecké gymnaziální Veselé zrcadlo v režii Lenky Janyšové a kolektivu připravilo Werniscház – hravou montáž básnický miniatur Ivana Wernische spojených do volného rámce vernisáže. Mladí herci mají charisma, dovedou na jevišti dobře působit a, což je v tomto případě nejdůležitější, také poutavě mluvit. Stává se tu občas, že poetika či nápad, na kterém stojí ten který Wernischův text, se nějak zamlží či ztratí – kouzlo provedení je ale důstojnou náhradou.“

(Zahálka 2016, str. 27)

„Dle mého názoru bylo úspěšné také hledání adekvátních forem sdělení, které diváky DVD překvapovaly svou avantgardností a inovativností. Zmíním například výtvarně i herecky stylizovanou inscenaci souboru Veselé zrcadlo s názvem Werniscház, kdy tvůrci zdivadelnili básně Ivana Wernische. Z koláže poezie pochopitelně nelze vyčíst scénické řešení, což klade na inscenátory větší nároky. Měli by zvolit inovativní, co možná nejméně ilustrativní přístup. To se zde podařilo stylizací do sošných pozic (herci na začátku představovali exponáty v galerii), přehnanou artikulací a hrubě načrtnutými schematickými situacemi. K expresivnímu a zároveň neživoucímu dojmu jim pomohlo mrtvolné líčení (bílé obličej, černé oči), ale i způsob pronášení Wernischových básní. Kromě toho nás Werniscház přesvědčila také o tom, že studenti střední školy skutečně čtou poezii, jež není součástí povinné maturitní četby. Poezie je přece jenom pro současné děti a dospívající poněkud obtížný literární druh, jemuž, jak jsem si myslela, čtenářsky příliš neholdují a ani ji netvoří.“

(Pavelková 2016, str. 43-44)